

הוצאת ויכוח והוצאת לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

ספר

בית אבל

טוב ללכת אל בית אבל,
מלכת אל בית משתה.
(קהלת ז' ב')

והוא חלק ששי מספרי

בית יהודה

כולל

הספרים ומאמרים, על אנשים ישרים,
מעלפות ספירים, בדברי חז"ל המאירים,
המה הגבורים,
כלם ילדי רעיוני ומסודרים, בעזרת המאיר לארץ ולדורים,
מאיש שפל בדרך, פחות הערך,
מכיר את מקומו, מושך הקסת לפי תומו,
אשר פרי עטו עודם סמדר,
מאתי מאיר יואל הבכור לבית וויגאדער,

העליתי על הגליון, פה עיר דובלין

ונדפס בעה"ק ירושלם תובכ"א

בשנת תרע"ד לפ"ק

בדפוס הגדול לעווי ושותפיו הי"ו

אדרעססע שלי

M. WIGODER

33 GROVE PARK

DUBLIN (Ireland)

הקדמה.

אחרי חנני ה' להוציא החמשה חלקים הראשונים מספרי בית יהודה לאור, אשר בהם כלולים דרשות רבות לזמנים שונים, ולעתות מוחלפות, מהן אשר יביע האדם אמר בהתפעלות נפשו ביום שמחת לבו, ומהן להרנין לב האדם ביום מועד, בעת בא יבא אל מקדש ה' להודות לה' חסדו אשר נכר עליו. מהן — לימים הנוראים עת בא יבא האדם אל היכל ה' פנימה לשפך נפשו ושיחו לפני יוצרו ובוראו, להתחנן על נפשו ונפשות ב"ב, להתגבר בעבודתו, ולשעת בקרבו אהבתו ויראתו השגורה, ומהן בהתאסף חברים מקשיבים לשמוע בלמודים להתענג בנעם ה' ולבקר בהיכלו בנמר מסכת, להעמיק בעמקי התושיה והמדה, לשאב מים בששון מבאר חפרוה שרי התורה, כרוה מלאכי אלקים חכמינו ז"ל, אך כלם המה נכללים בחיי האדם בעת שיש לאל ידו לגבר חיל להישיב דרכו, לעלות על שלבי האמונה והיראה מעלה מעלה, ולאמץ לבו בתורת ה' ובמצותיו אשר חפין מאד *), להכין צידה לדרך, ומזון לנפש בעולם התחיה.

ובאשר כי חק וזמן גמן מיוצר הטבע, לכל פעולות האדם, וגבול הגבול לצעדיו—עד פה תבא ולא תוסף—לכן אשרי אדם

שיאמץ

*) כי הצדיק והחסיד הרא והחד לדבר ה', תשוקה נפלאה תכער בנפשו כאש לוהט, לעלות על הסלם המצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ונפשו לא תישבע לקיים מצות ה' ולהנות בתורתו יומם ולילה כל ימי חייו.

זכה טוב וגעים יבואר ע"פ דברינו אלו דברי חז"ל (חגיגה ה') ר' יוחנן כי הוה משי להאי קרא בכי הן בקדושו לא יאמין וגו', ואם בקדושו לא יאמין, במאן יאמין? יומא חד הוה אזיל באורחא, חזיין להווא גברא, דהוה קמנקיט תאיני, שביק הנך דמטי, ושקיל הנך דלא מטי, א"ל לאו הני מעלן מפי? א"ל אנא הני לאורחא קא בעינא להו, הני נטרן והני לא נטרן, אמר היינו דכתיב הן בקדושו לא יאמין.

והקשו המפרשים על זה המאמר שפלא הוא, שמיא דאיה להיפך, דהוא בכה על מה שכתוב הן בקדושו לא יאמין, שנראה מזה דהצדיקים עלולים למות מהר יותר מכל דירי ארעא, ואחר שנראה לו החזון מההוא גברא דקא מנקט תאיני מהנך

הקדמה

שיאמץ לבו בעבודת הבורא בהיות לאל ידו, וכדברי בני קרח (ז'הלים ס"ד ו')
אשרי אדם עז לו כך לעשות נ"ר לך דודי וגואלי, בחיים חיותי, בעת
שיש לו מסילות בלבב, לבחור דרך עין החיים ועין הדעת, או עין
הנחמד ועין התאווה, עכ"ז יגבר על תאוות וישים בה' מבטחו, הוא יבחר
דרך העולה בית אל, ויעפיל לעלות על שלבי האמונה והדעות.
ולכן

דלא מטה החזיון יורה על כל בני חלוף שלא הגיעו עדיין לתכלית השלימות, ושכך הנך
דמטו מרומז על הצדיקים שהגיעו לתכלית השלימות, וא"כ מצוה לסתור הוא, ובמה
מצא נחם לנפשו בזה, עד שקרא אז במנוחת נפש ואמר: היינו דבתיב "הן בקדושי לא
יאמין!" ודברי רבינו רש"י בזה אינם מבוררים היטב.

אבל לפי דברינו מבוארים היטב, דהנה הצדיק גמור יחשוב תמיד בנפשו, שלא
מלא רצון הבורא עדיין, ויתחזק כל ימיו לעלות מעלה מעלה, אך כל ימיו דומה לתאינה
דלא מטי, [וכן ר' אברהם כשנטה למות הראה לו הקב"ה מתן שכרו תמה ואמר כל
אלה לאברהם? ואני אמרתי לריק יגעתי לתהו והבל כחי כליתי, אכן משפטי את ה',
ופעלתי את אלהי, ובארתי המאמר בחדושי על מדרשו, שאם אחד יקבל על עצמו לבנות
בנין בסכום קצוב, או כל זמן שלא נישלם הבנין, ולא מסר המפתח לבעה"ב, אין לו
תביעות לבעה"ב כלל, נמצא כל זמן שאין יכולת בידו להשלים מפני סבות ישנות, או
יהי' כל עמלו לריק, רק אם עלה בידו להשלים או יהי' לו תועלת גם מהסוד והקירות,
וכל אכן ואכן, לבנה ולבנה, יצטרף לחשבון גדול, וקץ לך למישל אם ירצה אחד לכתוב
מנין אלה בזה 1000, או כל זמן שלא יישלם אחריהם בקו, כל העגולים יהיו אפס
ואפס, ואם יוסיף עשרה עגולים יחזכו ל' ישר פעמים אפס, אכן אם ישים קו אחריהם
אז כל עגול ועגול יפעול בקו להגדיל המספר, ולרוב מספר העגולים יתרבה דמרה
והמנין, כן וכן הוזהר ר' אברהם נגד עינו עבודת הבורא, שא"ל להגיע להשלמת הנפש
מרים שיעקר ויכלה האדם כל יגורש פורה ראש ולענה מתלמי לבו, וישע תחתיהן כל
מדה נכונה, וכל זמן שלא הגיע לעבודה תמה (בהתפשטות הגשמיזם כבר אלהין) אז
אין לו על הקב"ה שום מענות ותביעות לתענוג הרוחני בעולם הגשמי, ולכן כאשר
ראה ר' אברהם כי קרוב קצו ולא הגיע עדיין למדרגה רמה ונישאה בזה והראה לו הקב"ה
מתן שכרו הגדול, תמה ואמר: אני אמרתי לריק יגעתי לתהי והבל כחי כליתי,
באשר שכל פעולתי צדקוטי ומעשי, אשר רכשתי בימי חי' הבל עד הנה, היו רק
עגולים ואפסים בלי השלמת קו ומספר אחריהם, אך עתה נוכחתי לדעת כי רק שכר
יום הייתי, לכן משפטי את ה' ופעולתי את אלהי, ועל כל פעולה טובה אשר
יפעל האדם, כעל גמולות כעל יושלם שכר, טוב לעושי רצונו, וברתנן (אבות ס"ב ס' טז)

הקדמה

וראן סיימתי ספרי הדרוש שלי בחלק בית אבל המחזיק רק הספדים אשר נשאתי על יקירי קרתא אשר הלכו למנוחות בעיר דובלין מושבי, יען שע"י סבת מיתתם התעוררתי ועוררתי לבות החיים להיטיב את דרכם, ולחזק את נפשם בעבודת הבורא, כי זה כל האדם, ואמרינן (ברכות ה'). לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצה"ר כו' אם נצחו מוטב, ואם לאו כו' יזכור לו יום המיתה. ולכן ר' מאיר כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי, סוף אדם למית, וסוף בהמה לשחיטה, והכל למיתה הם עומדים. והוא כאלו הבריו ואמר, כאשר שכל הילודים יתמו ויגועו, וגם בחירי היצורים יספו וימותו, לכן הלא טוב טוב לאדם להוקיר רגעי החיים מפו, ולאסוף בהם מלא חפנים תורה ומע"ט. ואשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה, ועשה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב, ונפטר בשם טוב מן העולם. ועליו אמר שלמה בחכמתו, טוב שם טוב משמן טוב וגו' (ברכות י"ז).

ר' טרפון אימי, לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין להבטל ממנה, אם למדת תורה הרבה, נותנין לך שכר הרבה, וחזור ומסיים, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך, והבאור במש"ל. אך לא בן פחותי ערך כמונו היום שנחשוב חמיד שגם המעט מצות ומע"ט אשר נער יכתבם המה די והותר להשביע נפשינו ומסתפקים במעוט תורה במעוט תפלה ובמעט מע"ט, עד שנכלה כל ימינו בהבלי הזמן ובתענוגות בשרים. אנחנו נדמינו לתאיני דמטו, והוה שמסס ואמר אנא הגי לאורחא קא בעינא להו, לכן הגי פ' הצדיקים נטרין, וכדי שלא יחטאו עד מיתתם לוקחם הקב"ה קודם זמנם, וכמ"ש בחנוך (בראשית ה' כ"ד) ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו, כי לקח אותו אלקים, מיתו קודם זמנו שלא יחטא, והגי פ' הרשעים לא נטרין, וכדאמרינן (עירובין י"ט) רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה, וא"כ איזה תועלת יהי' במיתתם? לכן מניחם הקב"ה בחיים ויארץ להם ימיהם אולי ישוּבו אל על, ואז ישוב ורחם עליהם ויזכו להי' נצח ויהנו מזיו השכינה.

בית אבֿל

יכיל בקרבו

ד' צִנְחוֹת וּג' מֵאֵמְרִים

צוּחָה א', קול בוכים, הספד על הרב הג' מו"ה אהרן לייב גליקמאן.

צוּחָה ב', קול ענות, הספד על הגדבן והפורן ר' ראובן בראדלצ'וי.

צוּחָה ג', קול יחיל, הספד על דקט. ת' הערצ'.

צוּחָה ד', קול שאון, הספד על רעיתי תמרה גיטל.

מֵאֵמֶר ה', קול נהי, אשר הרימותי על קבר רעיתי, ביום הקם מצבת אבן, על קברתה.

מֵאֵמֶר ו', כוס נחומים, ידובר מענין תח"מ וסמיכות ג' ברכות הראשונות מתפלת י"ח.

מֵאֵמֶר ז', חתימת הספר, בו יבואר דברי החכם, מוב ללכת אל בית אבלי, מלכת אל בית משתה.

צווחה א' קול בוכים

ע"י הרב דג' מר"ה אהרן ליב גליקמאן זצ"ל

בעל המחבר ספר בית אהרן על התורה

נאסף אל עמיו ביום ה' ה' תמוז תרס"ז. ויקבר בכבוד גדול
ביום ו' עש"ק בבית מועד לכל חי פה עיר דובלין.

איך גדול? בן אנתו היום כאשר קרה
מקרה רע והתפרצה שרפה בעיר ר"ל,
ועלינו לכבות האש, וכמ"ש אלל בני
אהרן (ויקרא י' ז') ואחיכם ב"ר
בית ישראל, יבכו את השרפה
אשר שרף ה', לכן איזה הבדל
הוא לכם אם המעורר הוא איש קטן
כמוני, או אם היה רב וגאון במקומו
אשר קרא לכם לבכי ומספד, ואם
לא תעירו, ולא תתעוררו, אזי הדעו
כי לא האשמה בי, רק לבכם חזק
מזר, משל ללוחית, מלאה חריק בנקל,
אבל ריקם לא יועילו אפילו אלפי
מכונות להריקה, והאיך משה שהיה
ירא כי לא יועילו אולרות דברים
להוליא מים מחלמים לזר, לכן הכה
אותו ויזובו מימיו:

כה אמר ה' צבאות התבוננו!
היטב על מעשיכם לחשוב
מחשבות לרפא את המחלה אשר נחלו
בה החיים, אשר המה חיים עודנה,
וקראו למקוננות ותבאנה לקונן
על המתים, ובעת שיקראו למקוננות
אז וא"י החכמות [איזהו חכם הרוחא

אנא! רבותי! כל מחפלאו איכה
ירחיב בנפשו פז איש קטן
ופחות הערך כמוני, לערוך קינה
והספד על רב וגדול בחורה שהיה
יושב כחמש עשרה שנה על כסא
הרבנות ערס עלה לדובלין, בהיותו
עוד ברוסס"י, וטרם שעלה לגדולה
שמה בטח ישב ג"כ לכל הפחות
כחמש עשרה שנה ויגע בחורה
ולמד בטירה, לא וחשוב כל שנותיו
שחיה עלי אדמות ג"ב שנה, מהם למד
כחמש עשרה שנה ערס שעלה על
כסא הרבנות, ט"ו שנה היה רב
ברוסס"י, כחמש עשרה שנה היה
דובלין ובירמינגהאם, ס"ה ישב
על התורה ועל העבודה בארבעים
וחמש שנה, ואיך יבא פחית הערך
כמוני היום לעורר ליתן על איש
גדול כמוהו?

אך דעו לכם רבותי! כי אם יפיל
איש בלחד הבתים חלילה
ולריכין להודיע למכבי האש, ע"י קוי
הטעלעפאן, האם יש חילוק מי ומי
הוא המודיע אותם, אם נער קטן או

את הנולד, שדחו ותבאנה והן בחכמתן חתיעו מה לעשות להחיות החיים, וכל יאבדו ברעה המולאה אוסס, ותמהרנה לעשות זאת כמו שממהרים לעסוק ברפואה בחולה מסוכן, שמקילים להרפוא גם בחלי הלילה, ולא יחכו עד אור הבקר, ותשאנה עלינו נהי עלינו על החיים, ותדרנה עינינו דמעה על המתים השוכבים לפנינו, ועפעפינו שנעים עינינו כדרך אם רוצים לחשוב על העתיד לבלי להפדיע המחשבה יזרו מים, כי קור נהי נשמע מציון על מה אנחנו נאמרים ונאמרים, רק איד שדרנו על העבר, והלועק על העבר לבד הרי זו תפלת שוא:

וכן ענה דוד לעבדיו ששאלו לו, מה הדבר הזה אשר עשית,

בעבור הילד חי למת ותבך, וכאשר מת הילד קמת ותאכל לחם? (יב יב ב"א) ויאמר בעוד הילד חי למתי ואבכה, כי אמרתי מי יודע וחנני ה' ומי הילד (שם ב"ב). ועתה מה למה זה אני גם? האוכל להשיבו עוד? אני הולך אליו והוא לא ישוב אלי (שם ב"ג), ואחס הכזו ותיללו רק על העבר ואין אנחנו מהבוגנים כי עזבונו ארין, כי השליכו משכנותינו, אולי יש תקוה להבא (ירמיה ס' ט"ז י"ז י"ח):

מזה אנו רואים שהחיוב הוא על הספדן ראשונה לעורר הלבבות

לקונן על הנעדר ואשר עבר על נפשנו, והעיקר אח"כ להתייען מה לעשות להבא. לכן גם אנחנו היום נחבונן ראשונה על החרות שעברו עלינו ולקונן על המתים הרבים

שנפלו חלל על ארץ רבה, ונאבדו מחוך הקהל בשנים האחרונות, ואח"כ נחשוב מחשבות, אולי יש תקוה להיטב מעשנו, מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה? ואבכה יובם ולייפה, את חללי בת עמי (שם ח' ב"ג), אהה! איה איפה אמלא מקור נאמן לשאב ממנו דמעות שליש לערוך גידל החרות והרעות הרבות שנקרו ויחתו על בני עמנו, במשך שתי שנים האחרונות?

מי יתן לי כח ועוז לחנות ולקונן את חללי עמי הנהרגים ונשחטים ונקברים חיים באינקוויזיציה הארורה נגד עיני השמש, ואין מי שיאמר אליהם מה העשו?

הנה הרשעים הפראים, הרולחים המגלחים, מחריבים והורסים

ברגע אחד משכנות שאננות, ואין מי שיאמר אליהם מה העשו?

אחי! את לב מי לא ישבר בקרביו, וצין מי לא יתדמע? על

המאות ומלפים מאחינו בני אשר נאבדו מהיך העדה בחלי ימיהם, במיתות משוגות ואכזריות במשך זמן מועט, ובקול מר לוח אקרא עליהם במר נפשי הנאהבים והנעימים בהייהם, הורים ובניהם אנשים ורעיותיהם, ומורים ותלמידיהם, יחד על עפר ישכנון, ובקבר אחד ינחתון, עד כי ובמותם ג"כ לא נפרדו:

והנה הפאגראמטן רבים ומכופים זה אחר זה כ"כ, עד כי הורגלו העם בהם, ולא יתפעלו בראותם עוד, עד לעיני חרשים לבקרים אנו

קוראים במכה"ע הפרעות והרליחות
החדשות במנוחה נפש, ואין איש שם
על לב :

ועין אנחנו מתפללים בשני ובחמישי
בשנוע בהפלתנו מעומק לבנו
ונאמר הבט משמים וראה בי
היינו לעג וקלס בגוים נחשבנו
בצאן לטבח יובל להרוג ויאבד
ולמכה ולחרפה כו', ואמרתי הבאור
בחכורי מנחת עני על התפלה, כי הנה
מטבעות בני האדם להתפעל ולהתעורר
רחמים על יסורי חיתי ארץ ובהמות
שהם יותר מעל יסורי בריות שפלות
וזחלי עפר והולכי על גחין, כן גם
לא יתפעל האדם ולא יתעורר רחמיו
אחרי כי הורגל לראות האכזריות כל
שעה כאשר יתפעל ויתעורר רחמיו
אם יראה רק לעמים רחוקיה, ועל
אלה אנחנו בוכים בדמעות שליש,
ומתפללים הבט משמים וראה,
(א) כי היינו לעג וקלס בגוים,
ויען כי שפלים וגזוים אנחנו בעיניהם
כוזחלי עפר, לכן לא יתעורר עוד
לכם לחמלה עלינו, (ב) נחשבנו
בצאן לטבח יובל, שהוא דבר
הרגיל לראות בכל יום, גם אם אנחנו
מובאים להרוג ויאבד ולמכה
ולחרפה, ולא יתפעלו גם כן מאכזריות
אלו, באשר שהרגלו גם בזה לראות
חייך אנו נהרגים וגשמיים וגשמיים
כמעט בכל יום ויום במשך שתי שנים
האחרונות, ולכן גם אנחנו אשר
הורגנו לקרא במכה"ע הגדול והגדול
הרבות המתחדשות על אחינו בכל
יום, אנו קוראים בקר נפש, ולא
יתפעל הקורא עוד. אבל אנחנו
העומדים פה אם נחניק היטב על

מלכנו הנורא, אז נעורר ליתן וכל
אחד מאתנו יקוץ במר נפשו, ויאמר
מי יתן מים ראשי, ועיני מקור
דמעה, ואבכה יומם ולילה את
הללי בת עמי. אהה! לבי לבי
על הלהייהם, מעי מעי ע
הלהייהם :

ועתה אחי, נשים לב להחזקת על
השבר הגדול אשר נהייה בעירנו
בכלל, ועל ההפסד והאבדן אשר נאבד
וגפסד מביה"מ של פארייך בפרט :
אחרי, כמה חלונות בסירים, מזיזים
כספירים, השברו בעירנו בכלל,
וארבעה חלונות מזכוכית יקרה השברו
וגתפוללו בזמן קצר במשך שתי שנים
בביהמ"ד פה בפרט, ועליהם אשא
קינה אשר נשא ירמיהו (ש"ט ב')
בקינתו, ואמר בי עלה מות
בחלונותי, בא בארמנותי, פה
המות החלה מחלונותי הפחיתו
ערך, ואח"כ הלך ובא בארמנותי
בבית מקדש המעט, ויהי דבר ה'
אפי שנית לאמה מה אתה ראה?
(ירמיהו) ואמר סיר נפוח אני
ראה ופניו מפני צפונה, המים
החלו להרחיק מזר לשון, ואח"כ הורחם
כל המים אשר בסיר. ויאמר ה'
אלי מצפון תפתח הרעה (ש"ט י'
י"ג י"ד) מהמופלל והשגון הירא וחרד
לדבר ה' מו"ה זלמן גאלדפוס ז"ל
אשר מעמדו היה בביהמ"ד הזה אלל
קיר צפונה תפתח וחסכ לקחת, נא
מלא ספרא ה"ה הרב הדרשן כו'
מו"ה יהושע לייב גומטמן שו"ב
זלל מקיר דרומה, ואח"כ יחרב הבית
שיבוע ואסף אל עמיו, ה"ה הנדיב
והפורן הגדול מו"ה ראובן ב"ר צבי
בראדלי

הלא כבר הצטיחו לנו חז"ל (יומא ל"ה) שאין צדיק נפטר מן העולם, עד שנברא צדיק כמותו, וא"כ בטח כבר נברא על מקומו רב וגדול כמוהו! אשר גם הוא יזרח ויופיע באור תורתו בארץ החיים. אך דעו לכם רבותי! כי מלבד שעלינו לקונן על הפסד הזמן (*). עוד לנו יש לבכות על הפסד מקום, כי אם גם יולד לדיק ולמדן אחר, אך פן יזרח באור תורתו הלאה ממגדל עדר עירנו:

והעקר עליכם לדעת, כי אצדה שאינה חוזרת אצדנו, ווי לאוצא! ווי לחבילא! (סוף כ"ה) דאיתא (הריוח י"ג) ובמ"ד (ריש ס' נ"א) חבם שמת אין לנו כיוצא בו:

ואם תשאלו, אי"כ שני המימרות מתלמודא מתנגדות אשה לרעותה? לכן דעו לכם רבותי! כי צדיק וחבם שונים הם זה מזה, והבדל גדול יש ביניהם, צדיק יקרא מי שמקיים כל המצוות והדינים [אשר נלמדו מפי ה' על יד נביאו נאמן ביתו] ככל אשר יש לאל ידו לעשות, ולא יסור מחורה ה' ימין ושמאל, ואם לדיק כזה יגוע ויאסף אל עמיו, אזי יברא לדיק אחר על מקומו הדורש וחוקר אחר הסד"ג מצות לקיים

בראדלוי ז"ל אשר הי' הפרנס והמנהיג והמחזיק בניהמ"ד הזה כעשרין וחרתינ שנין, ואח"כ ימית מות גבורים ה"ה הישיש המופלא והנכבד (שהגיע לגבורות) מו"ה ישעיה ראבינסאן ז"ל, והאחרון יכבד, שהארון ישרף והח"ת מהיכל יקרע, והוא הרב הג' מו"ה אהרן צ"ב גליקמאן יאסף אל עמיו במבחר שנתיו כגן ג"ה שנה:

והנה כמעט לא עברו שתי שנים מעת אשר כל הבא אל הבית הזה, ראה בו שששה עמודים חזקים ומולקים אשר הבית היה נשען עליהם, תורה (רמז להרב הג') אשר התאספנו היום לשאת עליו נהי ומספר, והמופלא ר' זלמן גאלרפוס (הנזכר), עבודה (רמז לר' יהושע ליב שו"ב ס"ן הנזכר), וגמ"ח (רמז לר' ראובן בראדלוי הנזכר), ועתה כי דאז ועפון גזי מרומים, ובבית אין כל, לכן עליך מקדש מעט אעורר לזיתן, ועליך תורה הקדושה אשא קינה, תורה תורה חגרי שק, והתפאשי באפרים, אבר יחיד עשי צד, ומספר תמרורים, על תופשי מ שוטיך, ופור שי מכמורים:

ואם תשאלו לי רבותי, מה קול ההמולה והרעש הזה? ומה קול הנה, אשר אנחנו היום נרימה?

(*) ר"ל שהנפטר הי' למדן ובקי בחדרי תורה, ושנים רבות תחלופנה עד אשר הקטן יהי' לגדול בחורה — וא"כ מי יורה דעה ומי יבין שמועה, גמולי מחלב עתיקי שדים? וכדאיתא (בבב"ב) על הפסוק צדיק כתמר יפרח, בארז בלבנון ישגה, למה נמשלו לדיקים לתמר וארז? אחי מואל אחר חילנות, כל זמן שמזיקין וקולאין אותן ומועטין, מיד הן גדלין, אבל התמר והארז משקליין אותן מי יוכל לעלות במקומן מיד? אלא לשנים רבות וביגיעה גדולה, כך אבר לדיק מן העולם, מי יוכל לעמוד במקומו מיד? אלא לשנים הרבה עכ"ל:

קול בית אבר בובים יא

דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתיד לדרוש על כל קוין וקוין תילי תילים של הלכות, אמר לפניו רבש"ע הראהו לי, א"ל חזור לאחוריד, הלך וישב לשוק שמונה עשרה שורות ולא היה יודע מה הם אימרים, תשש בחו כו', אמר לפניו רבש"ע יש לך אדם כזה, ואתה נותן תורה על ידי! א"ל שתוק כך עשה במחשבה לפני, איך היטכן שרב אשי שהיה מהאמוראים אמרוניס היה גדול כר"ע:

רבן דעו לכם רבותי! כי אם אף אחס שער שלא שקעה שמו של עלי זרחה שמו של שמואל הרמתי, אעפ"כ יש לנו לבכות ולקונן על המנוח הנפטר הרב ר' אהרן לייב מטעם המעלות המיוחדות שהיו לו, לכן אקרא אני עליו בי שר וגדול נפלא היום הזה בישראל (ש"ב ג' ל"ח) וחכם שמת אין לנו כיוצא בו כי ה' יודע אם מצנינו אשר יולדו לנו יולד רב ומורה הוראה עם מעלות מיוחדות במקומו, ולו יולד, מי יודע אם יהיה למדן ובקי כ"כ, וישב בישיבה כמה וכמה שנים כמוהו? **ואנכי** חקונן קינט ירמיהו ואקרא עלי מקרא שכתוב (איכה א' ג') על אלה אני בוכיה, עיני עיני יורדה מים, כי רחוק ממני מנחם, כי כמה פעמים אשר היה לי לער או דאגה ולצי נעכר, וספרתי לו, הוא לקח חבל בלערי, והטיף לי דברים נחומים ודבריו הנעימים לקחו מקום בלבבי, ובאו כמים קרים על נפש עיפה, וכשמן בעלמותי, וגם

לקיים אותם בלב שלם, אבל חכם יקרא על חכמתו והשכלת לבו, וכל חכם משונה מחברו בשכל וסדר הלימוד, ומה ששנה זה לא שנה זה, וכדאמרינן (פנהריון ל"א) בשלשה דברים אדם משתנה מחבירו, בקול במראה ובדעת, לכן איך בשום אופן שימלאון שני ה"ח שוין ושקילין זה כזה, ואין לך ראה יוסר נכונה מהתלמודא (קדושין שם ע"ב) דאמר מר בשבת ר"ע נולד רבי, בשבת רבי נולד רב יהודא, בשבת רב יהודא נולד רב אשי, נמלא שרב אשי עלה וישב במקום ר' עקיבא, והיטכן שרב אשי היה גדול כר' עקיבא? שקראוהו לו חכמים אוצר בלום! (גיטין ס"ז) והתקין מדרש הלכות ואגדות (שקלים ה'), והיה לו ארבעים אלה תלמידים (כתובה ס"ב), ואיתא (פנחות כ"ט) אמר יהודא אמר רב בשעה שעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שיושב וקושר בתרים לאותיות, אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידיך? ר"ל מדוע תעשה קשרים לזכרון כמו שהאדם עושה שלא ישכח, והלא אין שכתה לפני כסא כבודך? ואיך בעת הוא לצורך דעת אנוש, שאינו עומד עליהן מקולר שכלו, וישכח מה שלא כתוב מפורש בספר תורת אלקים, לכן הודיעני נא מי הוא אשר יקום אחרי, שיזכה ללמוד ולדעת כל הגלות רק יקצר שכלו להשיג הפנימיות והנסתרות מדברי אלקים חיים בלי זכרון כתר ואות להאזניות? א"ל אדם אחד ישי, שעתיד להיות בסוף כמה

רחק ממני משיב נפשי, כי כמה פעמים נעלט ממני מאמר מתלמודא או ממדרש, ונפשי היזה ענומה עלי, אז האיר עיני והשיב נפשי, כי היה למדן ובקי גדול, אשר כל מכיריו העידו ע"ז:

והנה אמרו חז"ל (אבות פ"ו ב"ג) הלומד מחברו פרק אחד או הלכה אחת כו' או אפילו אות אחת לריך לנהג בו כבוד, ק"ו מדור המלך ע"ה, שלא למד מאחיטופל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו א"רפו ומיודעו, ע"ה אבויב, העומדים פה בביהמ"ד, מי לא האזין דרשותיו הנעימות? מי לא שמע שיעור הגמרא מפיו בכל יום? ומי לא שמע באוריו על מקראי קדש אשר דרש דרש בכל שבת לפני הקהל בביהמ"ד פה? ק"ו בן בנו של ק"ו שחיוב עלינו להוריד דמעות על אלופנו ורבינו זה, ורחצק ק"ו כבוד האחרון:

והנה מלבד החסרון והאבדה הגדולה שנאבדה מאנשי עירנו, לו גם אם שנוט ויאסף אל עמיו אחר ששיבה זרקה בו, עוד עלינו לקונן על המנוח הזה, (א) ששקעה שמשו של"א בעונתו, כי במזבח שנותיו, בעיד היום גדול, ספו וגם כלו תורה ומע"ט רבים, ונעדרו דבריו הערבים להשמיט במקלות, ודאה למרוס, לכן אריר בשיתי ואהימה, ובקול מר זורח אקרא עליו מקרא שכתוב **והבאתי את השמש בצהרים** (עפ"ס ח' ט'), כי כאשר יאסף השמש לעת הערב, אז לא ידעך נרו כרגע, רק אירו הולך ומתמעט מעט מעט, לכן לא יתפעל האדם כאשר החושך יכסה

ארץ, וערפל תחולתה. לא כן אם יאסף הנגה לפתע פתאום, והשמש תחשך בלהרים כרגע, אז תתפעל נפש האדם, והוא יחשב מחשבות לרעת סבת הדבר ע"י מה עשה ה' בכה לארץ הזאת? ומה חרי האף הגדול הזה?

לכן וא"ה החכמות של"ה ותבאנה, כי לו אה היה בא בימים ושכב על ערש דוי איזה שבועות, לא היינו מתפעלים כ"כ מפטירתו, לא כן המנוח שהיה עוד באביב עלומיו, וזרח בלהרים, ולפתע פתאום שקע שמשו, עלינו להתפעל ולדרוש ולחקור סבת הדבר, ולהתבונן אולי אפשר למצוא תרופה למכתנו האנושה, ואמלעים לדחות ממנו הרעות העתידות לבא עלינו חלילה. (ב) ישנית לו ה' לו, לכל הפחות במעט שנותיו עושר ונכסים, והיה ח"עלי אדמות חיי ענג ועדן, ואח"כ הלך למנוחות שאננות, אזי נחמתי מינוני, לא כן אם נחקיים עליו המקרא הזה, **ב"ג א"א ידע האדם את עתו כדגים הנאחזים במצודה רעה** (קהלת ט' י"ב), ואמרין במס' (סנהדרין ט"א ז') מאי מלודא רעה? חכה, לכן איך אנחנו: **וההבדל** בין הדגה הגלודה ברשת להגלודה בחכה, ברשת להגלודה בחכה,

הוא בזה, כי הדגה הגלודה ברשת אף גם שכל רגע עומדת היא להעלות אותה מן המים, ולהיות לברות לשני האדם, עם כל זה אין לערה גדולה בין בהיותה במים, ובין מעט שחעלה מן המים, עד אשר תמות, באשר שכתוביה נחלשות מעט מעט, ומייתה האסף מרגע לרגע,

כחוס נוסם, ואם לויתן העלה בחבה! (החנין הגדול המקיף לכל העיר) אשר יגיה ירדו אל פיהו (כי היה מלא בש"ס ופוסקים ומדרשים) אם הוא העלה בחבה, ביסורים ומכאובים מוראים, מה יעשו דגני הרקק? (הר"ק ב"ה) אנשים פחותים כמונו, איך איפה נמלא מנום מכל התלאות ועור בלר? מי ימלט את נפשנו מן הרשע? ומי יעמוד לנו כי לא תבא החכה בבשרנו?

ומערה עלינו להבין כפל מליצת בר קיפוק, שהשיב לרב אשי על שאלתו, ה ה ו א י ו מ א דאמית, מ א י א מ ר ת? א"ר אמרנא אם בארזים נפלה שעהבת, מה יעשו אזובי קיר? אם לויתן בחבה העלה מה יעשו דגני הרקק? (ש"ס):

ונ"ל דמליצת דבריו מוסבים על אלו החכמים בעיניהם החולים מגינים על חילן גדול, שלא יאמרו מה לנו לדקדק במלות ולעשות מעשים טובים, הלא לנו לומדי תורה רבנים היושבים על מדין, ומרדים לדבר ה', הלא הזה יהיו לנו למבצר חזק חומה דלתים וזכרית להגן מפני מלאך המשיחית שלא יבא אל ביתנו לנגוף, לכן מפני הרעה נאסף הצדיק, והוא מפני ב' סיבות, (א) הנה הלדיק הוא הגבור העומד על המשמר יומם ולילה, וכלי נשק בידו להדיח השונא אשר יקרב אל העיר להלחם בה, (ב) גם אם נלכדו בשחיתותם יחד עם הגבור, ונאסרו במאסר, עוד לא אבדה תקוותם, באשר שגם אז עיניהם תלויות עליו, אולי ילחץ לשבור דלתים וזכרית וימלט

אך לא כן הדגה אשר תאחו ע"י החכה שנחמד בפיה, הנה היסורים הולכים ומתגברים עליה כל רגע ורגע, גם בעוד היותה במים, כי גם שמה, במכין שבה, במקור חיותה, מתגעגעת ותחוג ותהפך בליריה ולאחר שהעלה מן המים לא יקל מכאיבה, עד אשר תאכף כל רגשי חיותה:

והנה גורל רוב אחבי עלי אדמות, כגורל הדגה הנלדת במצודה

רעה, שאם חמס שמה' מלעדי גבר כוננו, וגבול הוגבל מולר הטבע לכל מספר לעדי בני תמותה עלי תבל, וכמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ג כ"ג) **ומצודה** פרוסה על כל החיים, בכל זאת לא היינו מתאוננים דע באזני ה' לבאות, ר"ס כל זמן שאנו נלודים ומונחים במים, לא היה לנו לער ודאנה ויגון. אבל לא כן עמנו היום, כי גם האדם לא ידע את עתה, וחבלי יולדה יבאו לו כדגים הנאחזים במצודה רעה — חבה, כי מיום גיתו מרחס אמו, עד אשר ישוב לאדמתו, כמה פגעים ומקרים רעים, ישתרגו ויעלו על נוארו עד שיחנו מחנק לנפשו, כל שנותיו מלאות לער ודאנות, וכל ימיו כעס ומכאובים, ומי תאמרו גדול מהנפטר? עס כל זה כמה לרות ורעות עברו עליו במעט שנותיו באביב חייו, בעוד אשר היה שט במים החיים בים התלמוד, עד כי "היה יכול לקרוא עליו באמת **מעט ורעים** ה' ימי שני חיי" (בראשית פ"ב) כי מלבד שלקח חבל בלעזר אחיו, והיה מלך בלרת רבים, עוד מחלות ומכאובים השתרגו עליו, ויהיו בבשרו

רבנן. כי נח נפשי דר"ז אמרו
עד האידנא הוה קטינא חריק
שקי, דהוה בעי ע"ן רחמי,
השתא מאן בעי ע"ן רחמי?
הרהרו בלבייהו ועבדותשובה:
והנה מלכד שגדולה חשובה לתועלת
החיים, עוד היא תועלת
להמחיס שכבר מתו, ולא לבד לאנשים
הפחותים כמונו, אשר הלכו למנוחה
שיתעלו ויתרוממו בעולם העליון ע"י
תשובה ומע"ט מיוחד חלילה, גם
עוד, היא תועלת ללדיקים וחסידיים
ואנשי מעשה אשר הלכו אל גנוי
מרומים, לחסות כלל שדי, אם גם
שהגביהו עוף בעולם הנשמות ע"י
מעשיהם הטובים, שרכשו בעולם
המעשה, יתעלו עוד, מתשובה ומע"ט
של צניהם:

וב"ב יתנשאו ויגביהו עוף עד
שישו למלאכי מרום, וילכו
במעדנות לשוט בין שרפים וחיות הקדש,
וכמו שהבטיח מלאך ה' ליהושע
בהן גדור מפי ה' ואמר, בה
אמר ה' צבאות אם בדרכי
תצד, ואם את משמרת
תשמור וגו' ונתתי לך מהלכים
בין העומדים האלה (זכריה ג' י'):
ורבן אמר ליה רב לרב שמואל בר
שילת (שבת קי"ג) אחים
בהספדא, דהתם קאימנא, ואשזו
לעומד, ובספר תהלים (קד כ"ט) כתיב
תסף רוחם יגיעון וגו', ואמרין
(חולין י) גדולין צדיקים במיתתן
יותר מבחייהן, ולכן שאל אלישע
מאליהו, ויהי נא פי שנים
ברוחד אלי (מ"ב כ' ט'):

ולקרב

נפשו, ואז גם הם ילאו בפרץ, וימלטו
את נפשם, אך אהה רב אפי, כאשר
יכלו שנותיך ותמות מות ישרים, אז
נעדר לנו שני דברים אלו, (א) שיוקם
מעל ראשנו מגן הדור, ואם
בארזים הגבוהים והחזקים הסוככים
כללם מחוס השמש ומלהט היום, לכל
הקרוב הקרוב אליהם, — אם בהם
נפלה שפלה! והם לא יכלו לעמוד
גם על נפשם, מה יעשו אזובי קיר, אל מי
העצבים החלשים אזובי קיר, אל מי
ינוסו לעזרה ולמחסה, כיון שאין להם
לל מי יסוכך עליהם בעת שיקדיר
עליהם חמה? (ב) ואם צויתן
העליה בחבה! כי אם הדגים
החלופים ילדו ברשת יחד עם הלוויין,
אז לא יאבדו עוד תקומם, כאשר
יקוו אולי יתגבר הלוויין לקרוע הרשת
ויילח להוציא ממסגר נפשו, ואז
ימלאו מפלט גם למן, אך אם צויתן
העליה בחבה וברזל בזה נפשו,
עד שאין לו תקוה עוד להליל את
נפשו, איך מה יעשו דגי הרקק
להליל את נפשם, ולהמלט מהמלודה
אשר נאחזו בה? כן אם אתה
רב אשי חבא בכלת אלי קבר,
וחסגר בין השוכנים בתי חמר, מה
יעשו אז האנשים החלופים פחותי
ערך כמונו, למלא עזר בלר, ולשבור
עלנו מעל לוארנו, רבן מפני הרעה
הנאסף הלידיק שלא יסמכו עליו בני
דורו, וכאשר יראו שאפס עלור ועזוב,
אזי ייטיבו דרכם וישוכו אל על,
וכספור התלמודא (סנהדרין ל"ז) בהני
ברייני דהוון בשבכותיה דרבי
זירא דהוי מקרב ליה, כי היכי
דניהדרו בתשובה, והווי קפדי

במדעים שונים רגעים אחדים:

רִימִים באו מרגלי חרש אל המלך, ויגלו לו כי הלליחו למלא את

בנו הנאבד, והנה הוא בכפר פלוני ופלוני אשר שמה ימלאון חברת גנבים — גונזי נפשות — אשר גנבוהו מן עדנו ויביאוהו שמה, לעשות מלאכתם לחרוש חרישם, ולקליר קלירם:

ויתמרמר המלך מאד, וישלח חיל כבד להוליא את בנו

ולהכות כל יושבי הכפר לפי חרב ויבאו שמה, ויליתו את הבתים באש, ואח כל השלל החריומו, ואח כל יושביה הגירו ע"י חרב, ויקחו את בן המלך וישאהו, ויביאוהו, בחפים ובמחולות, אל בית אביו ואל חדר הורתו, ומשכ אליו רוחו וכשרונו, ויזכר כל החכמות אשר הנחיל ממוריו ומלמדיו, וחכמתו הלכה וגברה:

הנמשל בזה דאמרין בתלמודא (נה"ל) דרש ר' שמעאי

צמה הולד דומה במעי אמו, לפנקם שמקופל כו' ונר דלוק ע"י ראשו כו', ומלמדין אותם כל התורה כו', רק בשבא לאויר העולם לירד לעמק עכור, אז בא מלאך דע וסטרו ע"י פיו, כל אדם יעמול לפיהו, יומם לא ינות, ולילה לא ישקט, ועל פת לחם יפסע גבר, רק להחיות את נפשו, וכה יתעה בעמק הבכא ימים רבים, עד שישכח כל התורה אשר למדו אותו טרם שאל לאויר העולם:

והנה האדם אשר יעשה תמיד חשבון הנפש, יקמץ בכל

יום ויום רגעים אחדים, ולפעמים

ולקרב מעט אל השכל הטעם

מדוע גדולים לדיקים במיתתם יותר מבחיהם? אמשול לכם משל לכן מלך חכם ומושלם במדעים שונים שהלך לשוח בנן חמד אשר לאביו, פתאום נפלו עליו אורבים, וישליכו שק על ראשו למטן לא ישמע קולו, ויאסרוהו בנחשחים, ויוליכוהו לכפר קטן, מהלך רב מבית אביו, אשר לא נודע לו אנה הוא בא? שמה הפשיטו מעליו בגדי מלך, וילבישו אותו בגדים לוואים, ויעבירו אותו בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה, ולעת ערב כאשר שב אל ביתו עיף ויגע, ונפל על מטתו להרגיע את נפשו מעבודת היום, אז זכרונות ימי קדם החלו להתרוץ בקרבו, עת ישב על שלחן אביו מלא דשן, והסתנג בכל טוב, ועבדים רבים כרעו לפניו ויחלו למווא שפתיו, וירגז ויהטב אל לבו, ותדד שנתו מעיניו:

וידר כי ארכו לו הימים, וירגש כי ראשו לחלי, ולבו דוי, וגם טשטשותו תרוננה בלי סדרים, ויהבון בנפשו כי אם לא יקבל גורלו המר באהבה, ולא ישכח לור חלבתו, אז מרה חסיה אחריתו, כי אז יפקד איתן מצנה גוייתו ותבונתו הסתהר, לכן התחזק "על נפשו, ואמר יעבר עלי מה, אשכח מולדתי ובית אבי, אשא, אסבול, ואקבל גורלי המר באהבה, ואקבע רגעים בכל יום להעביר בזכרוני מעט מהחכמות אשר נחלתי מהחכמים המפורסמים מלמדי להועיל, והנה בכל יום ויום בהיותו בשדה, כאשר הרף מעט כלי מחרשתו מידו, הרחיק מאתו מחשבות עמל, ויעמק

גם שעות אחדות בימי חיי הצלו עלי אדמות, להגות בחורתי ה', ובסחרי חכמתו מיראתו אס לא יחזר עליהן, פן יאבד חכמת חכמיו ובינת נבוגיו [אשר למד במעי אמו] תסתחר, ואז חדשים לבקרים יגבר על תאיתיו, לא ירדף אחרי הון, ולא יבלה כל ימיו בתענוגי התבל ומחמדיה, ונהפך הוא, כי בכל יום ויום יוסיף לקמן ולפרוש רגעים מעבודתו החומריות ולהקדישם לעבודה הבורא, ומלבד שהעני והלחץ לא יעבירו אותו על דעתו ועל דעת קונו, עוד מקיים בנפשו רלון יראים, וענת חכמים שהורו לו (אבות פי' ביד) כך היא דרכה של תורה פת במצח תאבר, ומים במשורה תשתה כו', ואף שמכותלי חומרו נכר שפחמי הוא, אבל מכונה גדולה ויקרה עומדת בתוכו, ולוטש אבנים יקרות יומם ולילה ונוקב מרגליות בלי מסת:

ורכן כאשר יבא יומו להסיר ממנו הצנדים הלאים והרוח תשוב אף האצרים ללבוש מחלום, והיה בנוח עציו הרוח, יזכר בנקל, החכמה והמדע אשר למד בנעריו בית אביו טרם ילא לאויר העולם, וכמעין המתגבר יוסיף חכמה ודעת, ויותר מפי שנים מרוחו עליו, ולכן גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן. לא כן האדם אשר אין לו חשבון הנפש, כל ימי חייו מסבכים בסילוני התאוות, ולא ירף מהן רגע, להתבונן מאין יבא, ולאן הוא הולך, ישכת מקור מחלבתו, ולא יזכר כי בא יבא יום לשוב אל בית אביו, הוא ימשש כעור באפילה נמשל

כבהמה, ונרמה לסוס ופרד, אין הבין להרים מעט המהג ולהסיר הרסן מפיו, ולטעוב מעט אוכל, רק יבלה כל ימיו ללבוז כסף ולרדוף אחר ההבל, ואז החורב (אשר למד טרם בא לעולם) תמוש מזכרונו ותושיה חרבה ממנו, לכן כאשר יבא אל בית עולמו, וישב אל בית אביו, יתן בעפר פיהו, ולא יושילו לו אולרות זכרונות: **וזה** התועלת ממה שלומדים כל החורה טרם שולד כדי שצנקל יזכר לעת מוא [אס לא הסים דעתו ממנה, כל זמן שהיה בחיים חיותו] ובמש"כ החכם אפלטון, שלא יבין האדם כלל בדברים אשר לא קדמה בהם שום ידיעה ומחשבה, אבל מה ששמע או ראה כבר מענייניהם בחיזה רמז או הרהור ישוב ויזכרם:

ורכן האדם בחייו יקרא בשם הורף, כאשר שאז לו העו והכח להרים נפשו וגויסו, ולעלות על שלבי האמונה והדעת, ולהתגבר תמיד בעבודת הבורא, אך כאשר יתפרד מעוה"ז אז ידיו אסורות ורגליו לנחשמים הוגשים ולא יוכל עוד לעסוק במלות ה', ולעבדהו בלב שלם, לכן יקרא אז בשם עומד, [לכן גם המלאכים שלא יוכלו לשנות מתפקידם, עליהם נאמר (יחזקאל א' יז) ורגליהם רגל ישרה, ונקראו בשם עומדים, כמ"ס (זכריה ג' ז) ונתתי יד מהלכים בין העומדים האלה, כאשר שאינם בעלי בחירה כהאדם: **ויש** לכיון גם בזה מליצת רב, שאמר רב שמואל (שבת קי"ז) אחים לי בהספדא, דהתם פי' בעולם השמות קאימנא, אשזו לעיר וקדיש קאים. ולא אוכל לעלות עוד

וראמת עוד דברי, עמדו יקרי ואשמינה לכם את אשר

כבר נאמר (פרקי דריא פרק י"ז) בענין מיתת שאל, דכתיב ביה ויקברו את עצמות שאול ויהונתן וגו' ויעתר אליקים לארץ אחרי כן (ש"ב כ"א י"ד)

כיון שראה הקב"ה שגמלו לו חסד [שלמו ובכו וספדו לו כמבואר שם], מיד נתמלא רחמים עכ"ל. הרי מבואר חזה שלא נחכפרו במיתתו רק בלירוף מה שנתנו אל לבם להחזונו ההפסד הגדול והחסרון במיתתו, ועי"ז הטיבו את דרכם, והיה תועלת מזה להגער וגם להחיים, שעל ידי כן ויעתר אליקים לארץ:

לכן גם עלינו להזכיר לכל הקהל הקדוש הזה, שכל אחד ואחד

יעורר נפשו במיתת אהרן, ויתחזק בעבודת הבורא וילמוד לעשות כמעשי הנעדר הטובים, כי מי יביא לנו את חמוריה? ואם יחיד לא יוכל לעשות כמעשי רבנו אהרן, אבל בכלל נוכל לעשות ככל מעשיו הטובים, זה יתמיד בלמודו, וזה ידקף אחרי השלום, זה יקבל כל אחד בסבר פנים יפות, וזה יקח חבל בלדת אחיו, וזה יהיה תועלת לשמחת הרב המנוח ותועלת לכל הנאספים לחלק לו הכבוד האחרון, אשר עומדים פה עמנו חיים כלם היום:

ובפרט האנשים אשר רפתה מבנה גויהם, ושיבה

זרקה בם וירגישו בנפשיתם שכת מהניהם הלך ילך וחסר יום יום, המה יצטרכו לפשפש במעשיהם ולהכין לזה לדרך, וגם יפקחו עיניהם על וז"ל חליהם שייטיבו דרכם, ויעשו הישר והטוב בעיני אלקים, ועי"ז

מנחת

עוד, לכן אחים לי בהספדאי, ועי"ז יתעורר לבם, ויתגברו בעבודת הבורא בעוד הם בחיים חיותם, וזכותם אשר נחלו על ידי, יעמוד לי לעלות מעלה גם שמה:

היוצא לנו מזה, דהן אחמם שגם הלדיק וי"א לא יוכל

לעלות אחר פטירתו מעלה אחר מעלה ע"י מעשיו הטובים אשר פעל ועשה בארץ החיים, עכ"ז יוכל לעלות ע"י מעשיו החיים, אשר המה חיים עוד. ולכן אם הלדיק השאיר אחריו דור דעה, דור אשר ירגישו העדר מעשי הנעדר, ויתחזקו למלאות חסרונו מתורה ומלות מלדקה וג"ח אשר פעל ועשה בחייו, אזי גם בעולם הנעלם חי חי הוא כמונו היום, ויעלה וירומם, ויתגבר ויתנשא ויגביה עוף:

וזרנו לדעתי ענין ההספד אשר נשא על אדם גדול בהעדרו, והוא

להזכיר פרשת גדולת הנפטר בחוריה ומעשיו, ועל ידי העדרו אולי יתאמלו הקהל להשלים בכללם החסרון, אשר נחסר לנו בהעדרו, זה במדה זו, וזה במדה זו. ואפשר לכוון בזה מדוע שמייתת הצדיק מכפר מטעם שהוא מן הנמנע שמכל הקהל אשר יועדו יחדיו לחלק לו הכבוד האחרון שלא יתעורר אף בלב אחד להיטיב דרכו:

וקח לך ראייה מקרבן חטאת

שאינה עולה לכפרה להמקריב בלא וידוי, אם לא התודה החיטא על חטאתו, ואם הצדיקים נתפסין בעון הדור, כראיהא (שבת ל"ג) איכה יכופר לנו מיתתם בלא וידוי ובכל תשובה:

יה קור בית אבל בוכים

מלאתי סעד וסמך בדברי חכמים
 ומידותם (שבת ל"ד) במלכותם שששה
 דברים צריך אדם לומר בתוך
 ביתו ערב שבת עם חשיכה.
 פ' שהמסילו העוה"ז טרם שיערב על
 האדם לע"ש, וכדאיתא (בסדרש שו"ט
 סלי"ו) עולם שהייתם בו דומה
 לע"ש, ועולם הזה (פ"י) העולם
 העומדים בו דומה לע"ש, ומי
 שטרח בע"ש, יאכל בשבת
 (ע"י ג'). צריך אדם לומר ולזווג
 את בניו שייטיבו את דרכם ויטו
 למוסר אזנס לאמר, בני! עשרתם!
 הנה כלייתם כחכם להעשיר, ערבתם!
 רדפהם כל ימי חייכם אחרי ערבות
 העולם ותענוגי החלד. ועתה ב"ה
 העת להתבונן על אחרייתכם, ולשום
 עין על הנשמה המהורה, חלק
 אלוה ממעל, והדליקו את הנר,
 נר ה' נשמת אדם להאיר את
 חשכת לבבכם, ולחפש ב' הדרי
 בטן (פסלי"ב כ"ו), ואז יתגלן היראה
 המהורה, והאהבה הרוממה, כעין
 נחשת קלל, וכעלם השמים לטוהר:
ואפשר דגם מטעם זה נהגו
 הבנים להזכיר נשמות

אבותיהם ביום ה'א"צ שלהם, באשר
 שכל דור ודור לל המורה חרד בעוה"ר
 עשר מעלות אחורנית, ואם
 הראשונים כמלאכים אנו
 כאנשים כו' (שבת ק"ב:), ולכן חקנו
 להזכיר נשמותיהם שעי"ז יתעורר אהבה
 בלב הבן לאביו ולאמו, ויזכור מנהגיהם
 ומעשיהם הטובים, ויחזקו איך התרחק
 מדרכיהם ומלדקוהם, ועי"ז אולי ייטיב
 דרכו, ויתחזק בעבודת הבורא, וילך
 בדרכי אבותיו הישרים והתמימים!
והנה אחרי שנאספנופה לחלק להרב
 המנוח הכבוד האחרון, וזכרנו
 מפעולותיו הטובות, גודל לדקתו, וישרתו
 ורום מעלתו, אשר משכמו ומעלה היה
 גבוה ממנו, וגם בכינו יחד על העדרו,
 ואמרינו (שבת ק"ה:): ב' המוריד
 דמעות ע" אדם כשר הקב"ה
 סופרן ומניחן בבית גנזיה, לכן
 בזכות זה יערה ה' רוח קודש וטהרה
 ממרום על כל העומדים פה, ויעורר את
 לבם לחזקת רוחם ונפשם בעבודתו המהורה.
 ויחון אותנו לפלישת עולמים.
 וימלא משאלותינו במדה טובה
 ישועה ורחמים. אמן ואמן:

צוהה ב' קור ענות

מספר מר אשר נשאתי על הנדבן והפזון הגדול
מו"ה ראובן בראדלוי ז"ל, בבית עולמו.

י"א אדר תרס"ט פה דובלין.

את הנולד, וידע כי אין לו רק זוודאי
קלי"א—ואורחא רחיקתא (כתובות
ס"ז:). ואם ישלח הסורה והמע"ט לפניו,
פן יעכבס המקטריגים ומלאכי החבלה
ברך העולה בית אל, ולא יגיעו לחזון
חפזו, לכן לקח הלידה עמו, וישם
לדרך פעמיו, אין מליץ לו לאדם,
לא כסה ולא זהב, ולא אבנים
טובות ומרגליות, אלא תורה
ומע"ט בלבד (אבות פ"ו ס"ט):

התבוננו נא אחי! על מעשי
האיש המלויין והנעלה

ההוא, כמה עגלות טעונות חורה, וכמה
עגלות טעונות מע"ט לקח עמו, כי
מלבד שהיה מחמיר גדול, והנה בחור
ה' יומם ולילה, ונאה דורש, עוד היה
נאה מקיים, כי היה מלויין במדות
טובות. זאת ועוד אחרת, כי חדשים
לבקרים העמיק מחשבותיו בחשבונות של
עולם, ולא הסת דעתו מהיום הגדול
והנורא, אשר בו יעמדו כל בתי
עולם לפני מלך המשפט, השופט כל
הארץ לשפוט על כל נעלם, לכן לקח
— שני מליי יושר, תורה ומע"ט
עמו (*):

והנה לעומת כל המעלות שהיה
להמנות ר' זלמן גאלדפוס

ז"ל

כאשר ממשתל יאפאן נחקה
מוסרות ברית הדיפלומאטי
ממשתל רוססיה, וממשתל יאפאן
שלח אחרי הליר (אמבאסדאר) שלה
שיחור מפעטערבורג לטאקיא, בעת
שממשתל יאפאן קראה למלחמה
לממשתל רוססיה, ואז הולכה ממשתל
רוססיה לשלוח לבא רב על עמק
המערכה, ויען שרב הדרך משה
המערכה, כמה אלפים פרסאות, ונחון
בעד החיל מזון ומחיה, לכן אם היה
אפשר לשלח מיד על ידי מסילת הברזל
— עגלות טעונות נוסאות בר לחם
ומזון — בטרם שיכעו אנשי הלבא
למלחמה, בטח בלי איחור היחה עושה
זאת, אך מירחמה פן יארבו מארבי
יאפאן על הדרך לשוד ולגזול הבר
והמזון. לכן ההכרח אללה לחכות עד
אשר יסעו אנשי הלבא, ואז יקחו המזון
אחס, ואם יקומו עליהם אורבים אז
יהיה לאל ידם לעמוד על נפשם
ולהליל העגלות הטעונות האלו:

רבותי! הנה זה לא כביר נקרא
מעירנו לישיבה של מעלה,
האיש הנעלה, "בעל מעשים טובים
ומדות טובות, הרבני המופלא כו' מו"ה
זלמן גאלדפוס ז"ל, חכם הרזאה

(* תורה דכתיב (משלי י"ב) והקיצות היא תשיחך, ומע"ט זאמרינן
(שנה י"ב) ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומע"ט.

מצטרפת לחשבון גדול. וסנה המפרשים יחפלאו מה הוסיף ר' חנינא על דברי רבא הקדוש לו, וכחב הרי"ף ז"ל, כי חסרון השריון חלוי עד קליפה האחרונה, כי גם לו יהיה נשלם כל השריון, וישראל נקב רק כדי קליפה אחת יוכל החץ לפלח לגוייתו ע"י החלל ההוא. נמצא כי יתר שאת לקליפה האחרונה מהשריון — אשר על ידה נשלם — מראשונה, וכן בלדקה אם היה מחיר ככר לחם חמש פרוטות ולא היה להעני רק ארבע, והוא השלים הפרוטת האחרונה שעל ידו השיג הככר, אין מהראוי שגם לראשונים יגיע חלק כחלק בהלדקה כהאחרון, לכן מביא ר' חנינא דאיה מהכתוב שלדקה נמשלה לבגד, ואריגת הבגד לא יעשה כאופן השריון קליפות קליפות מעט מעט, זה אחר זה, רק הנימוס לריכות שהייתה מחברות כלן להמסכת מחללת האריגה עד הגמר, ואין הפרש בין חוט זה לזה, כן בלדקה אין הפרש וחילוק בין פרוטה ראשונה לאחרונה, וכל אחד ואחד יקח שכרו משלם:

אחי ורעי! דעו לכם ששתי המעלות הנעלות מלאנו בהנפטר אשר לפנינו, אם שנים נועדו יחדיו לאסוף סכום כסף בעד איש אשר מטע ידו, להחזיק בו, ובאו אל ביתו טרם החלו לארוג את הבגד, אז קשר הוא לראשונה הנימה במסכת והארג החלה, ואם שנים באו לביתו ושריון עמהם, אך לא היה לאל ידם להשלים ולגמור השריון, אז הוליא הוא מטמון מללחתו ונתן להם להשלים השריון:

נרי נראה. שמר אמר חדא ומר אמר

זיל, יתר שאת ויתר עז היה להנפטר ר' ראובן בראדלוי אשר לפנינו ששלח הלדקה לפניו, כי היה נדיב פזרן ובעל לדקה שלא הניח כמותו בכל יושבי עירנו, ולעומת שמורה ומע"ט אין מלוין לו לאדם רק בדרך הילוכו, כמ"ס (פס"י ו' כ"ג) בהתהלכך תנחה אותך, בלדקה כתיב (ישעיה נ"ח ח') והלך לפניך צדקך ואח"כ כבוד ה' יאספך אליו:

והנה ננסוע בדרך רחוקה לריך האדם להזמין שלשה דברים, (א) מזון רב, (ב) מבזון רב, (ג) בגדים רבים, לכן שלח לפניו כל אלה, בערס שם לדרך פעמיו. התבוננו נא אחי וההפלאו, כמה עגלות טעונות נושאות בר לחם ומזון (שהאכיל לרעבים) שלח לפניו, כמה עגלות טעונות כסף (שחלק לעניים) שלח לפניו, וכמה עגלות טעונות בגדים ושמלות (שהלביש ערומים) שלח לפניו, עד כי אם חעליגה הלדקות הרבות מהמנות על כף אחת ממאזנים ישאו יחד, ועל כף השנית ישימו גויהו אשר לפנינו, (דחי קלי ממותא גישין גיו) עם כל זה חכריענה הלדקות לגויהו. **איתא** בתלמודא (בבא בתרא) אמר רבא מאי דכתיב, וילבש לדקה כשריון, לומר לך מה שריון זה כ"ף קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה כ"ף פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. ר' חנינא אמר מהכא, וכנגד עדים כל לדקמינו, מה בגד זה כ"ף נימא ונימא מצטרפת לבגד גדול, אף צדקה כ"ף פרוטה ופרוטה

קור בית אבל ענות כא

חדא ולא פליגי, רק מה שחסר רבא, גילה לנו ר' חנינא, והוא, שמטרת השריון יעשה להועלת הנפש להליל לובשו "ממכת המות, למען לא ישלטו בו חלי שגאו, או לא יגיעו לבשרו מכת "חרב וכידון. ותיעלת הבגד העיקר להליל את לובשו מעט הנוף לבלי יגיע אליו לנה וקור, או שלא יתבייש בעיני הבריות :

ורנה ידוע שהנוף והנפש נדונים ביום הדין, כדגרסינן (סנהדרין ז"א) שהקב"ה מביא להנשמה וזורקה בגוף, ודן אותם ביחד, שנאמר יקרא אל השמים מעל, ואל הארץ לדין עמו כו'. והנה הבעל לדקה שנתן לחם לרעבים והליל אותם מסכנת נפשות, לכן כעל גמולות כעל ישלם לו, שגם נפשו תחיה לגלגל, ולא תכרת בעוה"ב, וע"ז נשא רבא משלו להדמות הלדקה לשריון, לומר לך מה שריון זה כל קליפה וקליפה מלטרפת לשריון גדול, להליל נפש בעליו ולא יראה השחת, כן הלדקה תליל לגשמה הנריב מדין קשה מלהכחד מארך החיים, חיי הנלחמי :

ומי שהלביש ערומים וכסה בשר אביונים, ועי"ז יגללו מעט הנוף, לכן גם בשרו לא יכאב עליו ביום מועד, וגופו יגלל מלהט היום הבא, ועי"ז מדמה ר' חנינא הלדקה לבגד, לומר לך מה בגד כל נימה ונימה מלטרפת לבגד גדול, להליל גוית הלובש מעט הבושה, כן הלדקה מהלכשת

ערומים, תלילה שלא יחור פניו בעוה"ב : **וכאופן** דאמרין (ביב עיה) ואש בחופה למה ? א"ר חנינא מלמד שכל אחד ואחד נכוס מחופתו של חבירו, אוי לך לאותה בלימה, ואי אוי לך לאותה לשימתי, עלה טובה קמ"ל, שמלבד שמלות לדקה גדולה להלל כשמתו, עוד היא תועלת להגלל מבושה בעוה"ב, וכששאלו לשלמה בן דוד עד היכן כחה ש"צ צדקה ? אמר להם לאו וראו מה פירש דוד אבא, פזר נתן לאביונים, צדקתו עומדת לעד, ולא די שלא יתבייש שם, עוד קרנו תרום בכבוד. ר' אבא אמר מהבא, שהלדקה היא תועלת לגשמתו, בעת שיבא במרומים, דכתיב הוא מרומים ישכון לבטח מצודת ס"עים משגבו, מה טעם משום דלחמו נתן וגו', להליל נפשות אביונים, שלא יפקד פתיל חייתם :

ורבן הנפטר המנוח שמלבד שכה והלביש גויות ערומים רבים, עוד הליל כמה וכמה נפשות מחרפת רעב, לכן מלבד שקרנו תרום בכבוד, עוד מצודת ס"עים משגבו, והוא מרומים ישכון : *

היוצא לנו מדברינו, כי מעלת הלדקה גדולה יותר ממעלת התורה, ואם תשאלו ממני אות או מופת לאמת את דברי, דעו לכם ידידי ! כי עד הג' הזה, ועדה

המלכה

(*) ובדברינו אלו לדקו יחדיו שני כתובים המכתישים זה את זה בהשקפה ראשונה, כתוב אחד אומר (תהלים ט"ז כ"ג) מי גבר יחיה ולא יראה מות ? וכתוב אחד אומר (שלי יור ב') וצדקה תציל ממות, ובא הכתוב השלישי (ישעיה ל"ג ס"ז) הוא מרומים ישכון ויכריע בנייהם, וה"ל כאלו בעוה"ב כחייב מי גבר יחיה ולא יראה מות ? כאלו בעוה"ב כתיב וצדקה תציל ממות, עיין (בילקום ששלי חתקס"ה) :

ואולרות אבותיך, א"ל אבותי גנוז
למטה, ואני גנזתי למע"ה בך,
אבותי גנוז במקום שהיד
שולטת בו ואני גנזתי במקום
שאין היד שולטת בו ב' :

והנה עוד יתרון עשה המנוח ר'
ראובן הזה, ממעשי ר'
זלמן גאדלפוס הנער, שאף שהוא
היה חכם וראי מאמת הדין, ולכן לקח
עמו שני מל"י יושר, לזכוו בד"ן
כמדובר, הנה ר' ראובן בראדל"י
הזה, היה חכם גדול ממנו, ושחד
לשיפוט בעלמו לחטון יהיה לב השופט
ש"ס עמו, ואז לא יועילו כל טענות
המקטריגים לחייב אותו בד"ן :

אנא אחי! כל תחפלאו, ואל
תביטו עלי בפנים

נועמים, על שהרבהתי בנפשי עז
להוילא דבר זה משפתי, ולדבר גבוה
גבוה, דעי לכם, כי לא מלבי הולאתי
דבר זה, רק גמרא ערוכה היא,
וכדורה מפי ר"א שאמר (ב"ב) גדר"ל
העושה צדקה בסתר יותר
ממשה רבינו, דאלו במשה רבינו
כתיב, כי יגורתי מפני האף והחמה,
ואלו בעושה לזקה כתיב, מתן בסתר
יכפה אף, ושחד בחיק חמה עושה,
וכתב המהרש"א ז"ל בזה"ל, פירש"י
שהוא עושה לזקה בסתר כו', כי
הלזקה היא כעין השחד שנתן להקב"ה,
ובחיק הוא מקום סתר כו', שדרך
נתן שחד לד"ן, אינו נתן בפניהם,
רק בסתר :

והנה מלבד שאלר המנוח הזה
אוצרות ממון, עוד אלר
אוצרות נפשות, כי כאשר רלו אחי

המצבה הזאת, כי כאשר ישב
אברהם פתח אהלו כחם היום, וראה
שלושה אנשים נלכים עליו, כתיב, ויאמר
אדני אם נא מצאתי חן בעיניך,
אל נא תעבר מעל עבדך (בראשית
י"ח ג') ופירש"י לגדול שבהם אמר,
ולנאורא פליאה דעת מהיכן ידע
אברהם, מי הוא הגדול שבהם? וכתבו
המפרשים, לפי מה דאיתא בתלמודא
(עירובין ג"ר) שרשה שהיו מהלכין
בדרך, הרב באמצע, גדול
בימינו, והטו בשמאלו, ולכן כאשר
קרה שהמנוח ר' ראובן בראדל"י,
סביב בעל צדקה נקבר בחלמט, ושני
גדולים בתורה ובעלי מדות טובות
יטחו על משכבותם אחד לימינו,
ואחד לשמאלו, מלד אחד ה"ה החריף
השנון כו' מו"ה יהושע ל"ב נוממאן
ז"ל ש"ן ושו"ב ומ"מ מביהמ"ד
פארייד דפה, ומלד השני החורגי
המופלא בעל מדות טובות, מו"ה
זלמן גאדלפוס ז"ל, היש לכם מופת
חוסך גדול מזה, שהוא היה גדול מהם,
ועלה על גביהם?!

ועתה יקרי! נתנה ראש וגטובה
לכרעיון אשר החלנו בו, והוא
שהמנוח שלח את כל טובו אל עולם
העליון על פניו, ולא היה ירא פן
יעלרו אחסם האורבים בדרך,
והמקטריגים והמשיחיס לא יתנוס
לבא למקום המיועד. הלא ידוע לנו
ספור התלמודא (ב"ב ס"ה) במונבז המלך
שבזבז אולרותיו ואולרות אבותיו בשני
בלורת, וחזרו עליו אחיו, ובית אביו,
א"ל אבותיך גנוז והוסיפו על של
אבותם, ואחם בזכות אולרותיך

(תהלים י"א ז') כי צדיק ה' צדקות אהב, ישר יחזה פנימו, פ' שהבעל לדקה לאחר פטירתו מיד יזכה ללך ישר לג"ע לחיות מחזה שדי:

ואפשר לכוון גם בזה דעת התלמודא (ב"ב שם) דאמרינן

שם גדוליה צדקה שמקרבת את הגאולה, פ' גאולת הנפש, שהנפש הולכת ומתקרבת אל מקורה ישר ע"י לדקה לחסות בלל שדי, ולא תלטרך לאחוז דרכה נתיבות עקלקלות דרך גיהנם, ובאשר שגם כבודו בטח ילך ישר לג"ע, ועוד מעט יזכה לראות פני השכינה, לכן שלש בקשות אבקש מכבודו פרס שיפרד ממנו:

א) כאשר היה אז רחמן לבניו בעודו בחיים חיותו, וכנשר על נוזליו רחף עליהם בלי מסת, להחסות אותם מכל לער ויגון, כן לא ימנע טובו מלהפיל תחנונו לפני מלך הכבוד גם לאחר שנעדר מהם שיסיר מהם כל לער ויגון, ולא יוסיפו לדאבה עוד:

ב) כאשר היה פרנס ומנהיג לקהל גדול מדובלין עשרין ותרמין שנים, ודאג תמיד לטובת הכלל בעודו בחיים חיותו, כן וכן כאשר נעדר מהם יפיל תחנונו לפני שוכן מעונים, שיפקיד אלקי הרמות לכל בשר, איש ישר בלב בשר, בעל גומל חסד, ועוסק בצרכי לבור באמונה — על העדה — אשר יא' ואשר יבא לפניהם:

ג) כאשר היה רופא לנגעי בני האדם ומחפש לעלבותם (פ"י דקדמיו) בחיים חיותו, כן לאחר פטירתו יפיל תחנונו לפני כס יי, הרופא לשבורי לב ומחפש לעלבותם,

שפרק

יוסף להרגו ולכסות את דמו, כתיב (בראשית ל"ז כ"א) וישמע ראובן ויצילהו מידם, כן המנוח ר' ראובן אשר לפנינו, כאשר נתודע לו שיש חיזה דין קשה על אחד מאחיו, חגר שארית כמו להולילו מהביר (בית הסהר) ולא נח ולא שקט, עד אשר השיג בעד הכדון מליי יושר להוליא משפטו לאור, וישמע ראובן ויצילהו מידם:

ועוד יתרון לזדקה על כל מעשה ומפעל טוב בעוה"ז, כאשר יבא האדם אל בית עולמו (ביום השבת) לקבל שכר טרחתו ועמלו, אשר טרח ועמל (בע"ש) בעוה"ז, באשר שגם החסידים ואנשי מעשה אי נקי שילכו ישר לג"ע, ולא יראו פני גיהנם. כדמלין דריב"ז (ברכות ב"ח) בעת שחלה ונטה למוט, ונכנסו תלמידיו לבקרו, כיון שראה אותם התחיל לבכות אל"ל כו', מפני מה אתה בוכה? אל"ל אילו לפני מלך ב"ו היו מוליכין אותי כו', ורא' עוד שיש לפני ישיני דרכים, אחד של גיהנם ואחד של ג"ע, ואיני יודע באיזה מהן מוליכין אותי, ורא' אבכה? והכוונה בזה נ"ל, יען שמהנמנע לב"ו להמלט בעוה"ז גם מחטא קל, וכמ"ס (קה"ל ז' כ') כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ורא' יהמא, לכן מוליכין אותו דרך גיהנם טרם שיביאו אותו לג"ע, כדי שהעונש והיסורים מהרשעים שגדונים שם, יפעלו לער על נפשו מדי עברו, ועי"ז יכופר לו חטאתיו. אך לא כן הבעל לזדקה, כי עליו נאמר

בר קור בית אבר ענות

שיפרק עלם מעל לוארס, ויחן לכל איש ואיש: די מחסירו אשר יחסר לו, ויזמין להם פרנסתם בריוח ולא בלמלוס, בנחת ולא בלעז, בהיחל ולא

באיסור, ויבולע המות לנצח ומחה די אלקים דמעה מעל כל פנים. אמן ואמן:

צוהה ג' קור יחיר

הספד אשר נשאתי על האיש המצוין
ד"ר ת' הערצל

ביום היא"צ שלו, כ' תמוז שנת תרס"ט לפ"ק

המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים, אמר, אפשר ע' שנה כחלמא דמי? מי איכא דניים ע' שנין? יומא חד הוי קאזיל באורחא, חזיא לההוא גברא דקא נטע חרובא, אי"ל מכדי חרובא עד שבעין שנין לא טעין (פירי), פשיטא דך דחיית ע' שנין ואכלת מיניה? אי"ל אנא עלמא בחרובא אשכחתיא כי היכא דשתלי לי אבהתיא, אנא אשתיל לבנאי, יתיב וקא כריך ריפתא, אתא לי שינתא וניים הדרא עליה משוניתא (עלמא סכיבו שן סלט, רש"י) ואיכסי מעינא (דלינסי ולא אשכחוהו חס, רש"י) וניים ע' שנין, כי קם (איתער) חזיין לההוא גברא דאכיל מההוא חרובא, אי"ל ידעת מאן שתליה לההוא

הנה החזיה ישעיה (נביא יב"ג) הריס קולו קול עז ואמר לצי נסס ה', עניה סערה לא נוחמה, הנה אנכי מרביץ בפור אבניך, ויסדתיך בספירים, ושמתי בדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח, וכל גבולך לאבני חפץ, וכל בניך למודי ה' ורב שצום בניך:

גרסינן בתלמודא (כ"ב ע"ה) ושמתי בדכד שמשותיך, פליגי בה תרי אמוראי בארעא, יהודא וחזקיה בניו של ר' חייא, ותרי מלאכי ברקיעא מיכאל וגבריאל, חד אמר דשוהם, וחד אמר דישפה, אמר להם הקב"ה (בני! על מה ולמה אתם מגלמים איש את אחיו) להוי כדין וכדין: איתא (תענית כ"ג) כל ימיו (מחוני המעגל) היה מצטער על המקרא הזה, שיר

וסבב בית אל, והנצנצ, והמצפה, ושפט את ישראל וגו', ולא נהגה מעט והיו בני ישראל מאומה, וכמו שקרא ואמר בזקנותו (שם י"ב ב' ג') ואני זקנתי וישבתי וגו', הנני ענו כי? את יסור מי לקחתי? וגו', וגם היה לו מהלכים בחלרות מלכים שהוא משח לשלול ולדוד, וכן כל לדיק ולדיק הנולד אחר מיתת לדיק הנעדר, יש לו גם מעלות נשגבות אשר לא היו לדיק שלפניו, ולכן אמרין בתלמודא (שבת ק"ב) אמר ר' ילחק מלמד שכל צדיק וצדיק נותנים לו מדור רפי כבודו, באשר שא"ל בשם אופן לשני לדיקים שיהיו שוין במעלתם בתלמודם ובמדותיהם וזה כזה, ולכן אם לדיק נאבד ועמו מת יתרון ממעלה מיוחדת, מה שאין בלדיק הנולד, עכ"ז עלינו לחס בלדיק הנולד, שגם לו יהיה מעלות מיוחדות, מה שלא היה בלדיק הנאבד. לא כן בד"ר הערצל הנעדר שקם תחתיו ה' וואלפסאן אשר בטח יש לו מעלות נשגבות מה שלא היה לד"ר הערליל המנוח, עכ"ז נעדר ממנו כחות הד"ר הערליל אשר פעל ועשה לטובת הכלל שאין לנו תמורתו, כי ה' הרוח הטהור באופני התנועה הלאומי לישב א"י, והוא הטהר הרעיון הנשגב הזה ברוחו הכביר, ומיוס גלות השכינה עד ימיו לא היה איש כמוהו בקסם על שפתיו, להפליח רוח חיים בעלמות היבשות. הוא ברא את הקאנגרעס, והחיה את העלמות, ויקומו על רגליהם חיל גדול מאוד, ואם הוא נעדר וירד הנה, נעדר כח המאגניטיזמוס, וגאספה הרוח מהעלמות הרבות מצ"י: ואמשול

חרובא? א"ל אברה דאבא, אמר ודאי ניימי צי ע' שנין בו: אדוני! הנה היום התאספו פה המכבדים והמוקירים להד"ר הערצל בחייו להמאכל ולשאת עליו נהי וקניה ביום ה"ל שלו, לזכרון אהבה ותודה בעד עמלו אין קץ, ובעד כספו וחיויו אשר הקריב על מזבח הלאומי לטובת עמו: ואם תשאלו לי ידידי, (א) מה הוא הרעש הגדול, ואכל הכבד לבני ישראל ע"י פטירת ד"ר הערליל, יותר מאלפי אלפים גדולי ישראל וחכמים מחכמים אשר הלכו למנוחות שאננות — מיום גלינו מארצנו — ואין חילה ממנו עליהם עוד, עד שכמעט נשכח מארץ זכרם? (ב) וגם בטח תתפללו, הלא כבר דרשו חז"ל (יומא ל"ה) על הכתוב וזרח השמש וברא השמש, עד שלא בבתה שמשו של עזי זרחה שמשו של שמואל (הרמ"י), וא"כ אם גם הד"ר הערליל נעדר מאתנו, הלא קם תחתיו האיש המורס מעט שומר אמונים מר וואלפסאן אשר גם הוא לא עיף ולא יגע להקריב מבחר שנותיו לטובת הכלל: אך דעו לכם ידידי! כי לא כן עמנו היום, אברה גדולה אבדנו! אברה שאינה חוזרת, וחבל על האבדן ולא משתכחין, כי הגה אף אמנם שגדול היה עזי במעלות רמות ונשגבות אשר לא היו לשמואל, שהוא היה כהן לאל עליון, ושמש בכהונה גדולה כמה וכמה שנים. אך גם לשמואל היה מעלות רמות ונשגבות אשר לא היו לעזי, וכמו שמעיד עליו הכתוב (ש"א ז' ט"ז)

ואמשור לם משל למהריר לאיש

עשיר מופלא שהיה לו עשרה
בנים, כלם אהובים, כלם מזוייגים
בחכמות שונות, כלם דרשו בבתי המדעים,
זה יאל מוכתר בכתר יוריסט, וזה בחכמת
אסטרנאומי, זה בחכמת המדידה, וזה
בחכמת הרפואה, וכן כלם, ולכל אחד
ואחד היה לו גם מעט ידיעה מחכמות
הכלל. לימים מת בנו הבכור, ויהאכל
עליו ימים רבים, ויקומו בניו ורעיו
לנחמו, ויזכירו אותו ויאמרו לו, "אם
לא חדמה בך עינו ולא ינחם מיגונו,
יחטא לאלקים, רק יודה לה' חסדו על
חשעה בניו שהנס חיים וקיימים, וכלם
משכילים ונבונים, ואם גם בני הנעדר
היה מושלם בחכמות שונות, הלא לא
נעדר החכמות האלו מאחיו אשר המה
חיים עודנה:

וייען

ויאמר, דמוו לם ידידי! אל
תאילו לנחמני כי גדול כים
שברי, כי הן אמנס שנשאלו לי עוד
חשעה בנים בחיים, עכ"ז, אם נקטע
לאיש רק אלצע אחת מידו, האם לא
יחמרמר בבני, אם גם נשאלו לו חשע
אלצעות שלמות? ואם גם שהרבה
חכמות נחלו יתר בני, עם כל זה לא
נשאר לי מכל בני יוריסט מזויין
(ספעזאליסט) כבני הנעדר, עמו מחה
החכמה ההיא, עמו ירדה בקבר, ומכל
בני הנשארם, אין לי גם אחד שימלא
מקומו, לכן גדול כים שברי, מאנה
הנחם נפשי:

אך

אם אמנס יקר זכרונו בעיניכם,
וקשה עליכם פרידתו, הלא אז
היה לכם לבנות ליון (מזכרת זכרון)
ולעשות נחם רוח להנפטר, והוא לתת
יד איש לרעהו, ואיש לאחיו יאמר חזק.

להעפיל ולעלות ההרה, הר הלצנו,
עיר חמד אלקים לשבחו:

ואשה לם משלי לעשיר מופלג
שהיה לו אשה, ובנים קטנים
וגדולים, כלם החעגנו מטוב אביהם
ואכלו על שלחנו, כלם היו לבושים
מחללות באילי הארץ, וכל אשר שאלה
לם לא מנע מהם אביהם, אך חמיד
היה שגאה וקנאה ביניהם ומהקוטטים
איש את אחיו, כדרך הילדים אשר
גם רוב טוב אינם יכולים לקבל, ועל
כל דבר פחות הערך שעשה אחד
למורת רוח אחיו, חס לבו בקרבו
וקרא למהלומות:

לימים מת אביהם, ואשחו העדינה
— אשר כל הימים ישבה
כלוא בבית לשום עינה על מחמד
פרי בטנה, להלבישם ולהנעילם, ולהגלם
בלחם ויין — נאללה לעזב את הבית,
למלא את מקום בעלה הנעדר בבית
המסחר, אך באשר לא למדה מנוער
לשלוט ידה במסחר, וגם מבלתי יכולת
בידה להתמיד במסחרה, באשר שנאללה
לדרוש גם את שלום בניה איזה
פעמים בכל יום ולפקח על הליכות
ביתה, לכן נהפך גלגל המסחר וירד
אחורנית, ושמש הללחתה אסף מעט
נגהו:

לימים מתה גם היא, והבנים

נשאלו גלמוד בלי משען
ומשענה ובלי עוזר ותומך, אז קרא
הבן הבכור לאחיו הנערים ממנו
לימים, ויאמר להם אחי! הנה באה
העת להסיר השגחה והקנאה מלב כל
אחד מהם, ועת באה לחיות בשלום
ואחדות באחיה ורעות, וכל אחד
מאחיו יעמום עליו "פקודה מיוחדת,

זה יפית רוח חיים בשפה העברית,
וזה יטע אהבה בלבות לעירי עמנו
לארלם ולמולדתם:

קומו נא אחי! התעוררו! והתחזקו,
חגרו שרית כחכם, ועשו
כל אשר יש לאל ידכם, כי הנה עת
באה, באה העה אשר עליה אנו
מיחלים רבות בשנים, כי מיום גלינו
מעל ארצנו, לא היה לנו שעת הכושר
להגיע למטרת מאויינו כעת הזאת.
שהתנערו לעירי החורקים מתרדמתם
העמוקה זה שנות אלפים, וגללו חשך
מפני הקאנסטיטוציה הנאורה להאיר
לארץ ולדרים עליה ברחמים, לכן אם
גם לעת כזאת לא יקון ישראל משנתו
לקול הבת קול המכרות ואומרת קומו
עלו, שבו בארץ וסמרוה והאחוז בה,
אקרא אני עליו, עד מתי עצל
תשכב? מתי תקום משנתך?
(משלי י"ט). וראיתי ע"ז משל נמרץ,
לעני מדוכא אשר כחת רגליו מרחק
רב, להגיע לעיר אשר תהיה זה
חטונת עשיר מופלג, והוא איש נדיב
לב, ושמע כי ביום חטונתו יפתח ידו
ויחלק לעניים כסף הרבה. לפת
להרים בא העירה, וילך ישר לבית
החטונה ולא נתנוהו שומרי הסף לבא
פנימה, ויאמרו לו עוד היום גדול לא
באה העת לחלק הנדבות עודנה, רק
לך נא להנפש מעט, ושבו לעת ערב,
ואז נכון יהיה לך בנות, כי האדון
לא

זה ימלא פקודת אבינו הנעדר לעשות
חיל בבית המסחר, וזה ימלא פקודת
אמנו הנעדרה לשום עין על תהלוכות
הבית, זה ימלא פקודתו בחשבון
הגדרש למסחר, וזה ישים עינו ולבו
על הילדים הרכים, ואז נהיה לפלטה
ונחיה ולא נמות, ואם לא תאבד ולא
תשמעו לי, דעו לכם כי המחסור
תלעד בלעדי און, והרעב כאורח יבא,
ואז הו! יראתי בפלותי שית להתחיל,
כי מי יודע מה יולד יום, ומי יגלה
לנו קץ הפלאות?

כן וכן אחי ועמי, כי מאז החלה
התנועה הגדולה מרעיון ישוב
ארץ ישראל — לנחות ע"ז מזור
מפלטינו הנאמנים — עד עתה, כמה
גדולים וחרדים לתשועת אחיהם
הגדכאים והנענים, תמו וגאספון,
ואחרון הכביר הוא פטירת האיש
המורס מעס הדגול מרצבה ד"ר
הערציל, אשר כאס רחמניה מסר
נפשו ומאדו להליל ילדיו משני
הפראים ומחיות הטורפות, השואלים
לטקף ולבקש ממנו אכלס, לכן עלינו
להסליך סמל הקנאה מבחינו, ולהסיר
השנאת חנם מלבנו (*) ולהרחיק מאהנו
כל הסבות והדעות הנפסדות לישוב
א"י, ולחיות באהבה ואחווה ושלוס
ורעות, זה יהיה למסיף לעורר לבות
אחיו לרוס תרומת השקלים, וזה
יעורר לבס לרוס תרומת הגאלינאלפאנד,

(*) והוא היא היתה הסבה הראשונה לחורבן ביהמ"ק ולנלות השכינה, כדאיתא
(יוסא ח':) מקדש ראשון מ"מ חרב? מפני שהיו בו שלשה דברים, עכרים:
געי, ושפי' כרי, אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצות, ובג"ח
מ"מ חרב? מפני שנאת חנם שהיו ביניהם, ללמדך ששקלה ש"ח כנגד ג' עניות
עכרים ג"ע, ושפי' ד, ואם ביהמ"ק אשר עמד על חילו נחרב מפני ש"ח, איך יהיה לאל ידיו
לשוב ולננותו, אם השטן משח' עדיין מרקד בינינו?

לא יקמן ידו המלאה והפתוחה גם
מזה, ויתן לך מנה אחת אפים:

וירך

לביט איש מכירו לנות שמה
מעט, ובאשר שהיה עיף ויגע
שכב בפאת מטה וירדם. לעת ערב
ראה מכירו כי עוד הוא הוזה שוכב,
ויעורר אותו, ויאמר לו, קום לך
ידידי! עד מתי תשכב? הנה העה
באה אשר יחלק בה הגביר הגדבות,
לכן קום לך וקח את נדבהך ושוב
הנה, והעני חובק ידיו, יזורר, יתהפך
הנה והנה, ויתחנן לבלי להפריעו
ממנוחתו, ויתן לו לישן עוד:

אז

חרה עליו חמת מכירו עד
להשחית, ויתן עליו קולו קול
עז, ויאמר, הוי כסיל ובער! זכר נא
מלכך הנורא! הנה רעיתך וביב
נועים ברעב, ואחיה הלכת כנוה
פרסאות ברגלים יחפות, עדי הגעה
למחוז חפץך להקל מלכך הרע, ולהליל
נפשך ונפשות ב"ב מחרפת רעב, ואם
לא תתעורר עתה, דע לך, כי עוד
מעט יעבור המועד, והגביר יסגור
דלתיו וילך לו, ואז לא יפתח עוד
לקול עני דופק, מלכך ישאר רע
בבתחלה, ומרה תהיה אחריהך,
ואם לא עבשיו אימתי?

כן

וכן אחי, אהובי, ורעי, הנה
תועים אנחנו בגולה זה קרוב
לאלפים שנה. זכרו נא כמה לרות
ותלאות עברו עלינו בכל קלוי פזורנו,
מעט נחרחקנו מעל אדמתנו עד
היום הזה! איש שוקל, ואיש סופר?
להעביר על פנינו כל הנהרגים,
והנשחטים, והנשבעים, והנקברים חיים
מאנשי בריחתו, כמה גויות התגלגלו
כדומן על פני האדמה, בשרם היה

מאכל לעוף השמים וכן בהמות נשלח
בם. היינו לעג וקלס בגוים, נעים
וגדים בין חיתו חרץ וזאבי טרף, ולא
לא עמא יקראו אחרינו מלא. כל
השערים מפנינו ננעלים, ויושביהם לא
יתנו לנו גם לצוד קף רגלינו על
ארצם, ועתה, כאשר באה שעת הכושר,
באה העת אשר עליה יחלנו בכליון
עינים זה קרוב לאלפים שנה, שהמורקים
ינערו עפר רגלם אשר המה עובדים,
ויהרסו חומה השגאה המבדיל בין דת
לדת, ואז אורח לא יורח על פני
יושביה, רוח דרור ינשב בעריה,
ויושביהן כלם יהיו משווי זכויותיה,
ואהם מחטים גם עתה!

לכן

עורי נא, התעוררי נא, כנסייה
העבריה, התעוררי! התעוררי
משנתך העמוקה, קומי נא ופתחי
חרטובות ירך, תעשינה ידיך תושיה, ואל
תאמרי לגאולתך נושא, אל תאמרי האף
אמנם אלה, ואני זקנתי? האף אמנם
אתנער מתרדמה ממשכה, זה קרוב
לאלפים שנה? ראה! נא אחי, ראה,
היפלאמר' דבר? הלא גם חוגי המעגל
ההפלא ואמר אפשר ע' שנין
בחלמא? מי איכא דגיים שבעין
שנין? ואח"כ יתעוררה. הלא אז בטח
י"שן שנת עולמים, ולא יוסף להקיץ
עוד. ולכן הראה לו ה' במחזה, כי כל
דברי קדושו אמת ולדק, ולא יפלא
מה' דבר. וכן אחר שהראה ה'
ליחזקאל הנקעה מלאה עלמות, ושאל
ממנו התחיינה העצמות האלה?
(יחזקאל ל"ז ג.) כתיב (שם פסוק י"א י"ב)
וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם: הָעֲצָמוֹת
הָאֵלֶּה כֻּלָּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה.
הִנֵּה אֹמְרִים יֵבֶשׁוּ עֲצָמוֹתַיִנָּה

נחמי ישראל אל אדמתם בלי עזר ה',
אך הלבבבור זה נחבק ידינו וגשם בפאת
מטה ונדרס? הלא עלינו להחל לקבץ
הלבנים, ולהכין החמר והטיט, ואז
ה' יגמר בעדנו, הוא יוליא הרעיון
הנעלה אל הפועל, והוא יבנה בית
נכון ובעות בעד אחב"י:

ועתה נתנה ראש וגשובה לראש
המאמר, לדרשת חז"ל מחלמו'
דב"ב על הכתוב ושמי כדכד שמיטיך,
פליגי בה תרי אמוראי בארעא,
יהודה וחזקיה. כי יהודה
הגיע תמיד למחוז חפני על ידי כח
מתניו ועוזו ידו, וכאשר היו ישראל
לריבין ללא על עמק המערכה הוא
היה בתחלה ללחום מלחמת ה', וכן
אחרימות יהושע כאשר שאלו ישראל ב'
(שופטים א' ב'), מי יעלה לנו אל
הבנעני בתחלה להלחם בו?
השיבו להם ממרומים יהודה יעלה!
ונתקיים עליו ברכת יעקב אביו שברכו
לפני מותו ואמר, יהודה אתה יורוד
אחריך, ירך בערף איבין (בראשית
כ"ב א'):

לא כן חזקיה שנינו היו נשואות
רק למעלה, ובלבו בערה אש
שלהבתיה, והיה נבין ובעות כי אם
יחזיקו ישראל - בעמוד הימיני (ר"ל
החורג שנתנה צימין) אזי כל כלי
חותם לא יולל עליהם, וכל לשון אשר
תקום אהם למשפט חרשע, וכאשר
הנליח באמה להגלל במלחמת סנחריב
מקץ כל אויביו אשר עלמו מספר,
ע"י מלאך ה' ששלח לו ממרום ללחום
מלחמתי ולהשמיד אויביו, כדגרסין
(סנהדרין צ"ד) על הכתוב וחבל עול
מפני שמן, א"ר יצחק נפחא, חובל
עול

ואבדה תקותנה, נגזרנו לנו.
לכן הנבא ואמרת אליהם, בה
אמר ה' אלקים! הנה אני פותח
את קברותיכם והעליתי אתכם
מקברותיכם עמי, והבאתי
אתכם על אדמת ישראל, לכן
מדוע לא חתנו אומן לדברי נביאינו
שהבטיחו לנו, כי גם מגלות המד
הזה נלא, ונבא לניין ברכה, וגם אם
יתמהמה בא יבא, ואם גם יאחר חלילה
עוד, מדוע לא נטע בעד בנאי, כההוא
גברא דקא נטע חרובא (אם גם דקא
טעין פירי עד שבטין טעין) בעד
בניו? ואם גם דאבהמא לא נטעו
כל עץ מכלל בעדנו, זה לא היה מזדון
לבס, או משגאת בנייה חלילה, רק
באשר כי לא היה שעת הבושר עיודנה,
כי מיום גלה ישראל מארצו עד היום,
לא היה להם בית מושב, ואחוזת
נחלה בין עמי הארץ, כי לא ספחו
אוחזו הביתה, כמדובר, ועתה כאשר
יהערה ה' רוח ממרום על שרי
הפרתמים והיושבים ראשונה בממלכת
תורקיה, להכיר אותנו בתור אזרחים
נאמנים על אדמת קדשנו, אחס
מחשים:

והנה יאלו אנשים ממחנה ישראל
ודרשו כי לחנם נחגור שארית
כחנו, כל כספנו יעלו בזהו ויאבדו,
וכל עמלנו ישא רוח, באשר שהעבודה
רבה מערך כחנו, ואין לאל ידינו
להוילא לפעולת ידים נלח, וגם מלאו
להם מקרא מפורש, והוא (חזקיהו כ"ב)
אם ה' לא יבנה בית שוא עמ'ו
ביניו בו יגו', אך דעו לכם, כי
הפסיק הזה לא נעלם גם מעינינו,
וידענו גם ידענו כי קלרה ידינו להשיב

עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו יהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. מה עשה? נעין חרב על פתח ביהמ"ד ואמר, כ"י שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זה, בדקו מן עד כאר שבע, ולא מלאו עם הארץ כו' :

בניו של ר' חייא פ"י שניהם יהודה וחזקיהו המהמילאי חללו של ישראל סבא הכי לעד וקיים לנצח (*) (ודיע כינדרערן פון עווינגען יודע) :

והנה שני מלאכי אלקים שולחו אלינו ממרום לשמור אלהנו ובואנו לחיים ולשלום, והמהמילאי וגבריאל, מיכאל עומד ומלפני לתשועת ישראל ע"י זכות התורה שנתנה בימין ה', כמ"ש מימינו אש דת למו (דברים ל"ג ב') וע"י יושעו בימין ה' רוממה, ימין ה' עשה חיל, (תהלים קי"ח י"ט), וגבריאל עומד ומלפני שושעו ישראל תשועת עולמים, ע"י כח וגבורה אשר במתניהם, ומרומן זה במליצת התלמודא (פנהרין צ"ה) א"ל הקב"ה לגבריאל מג"ך נמושה : אמר לפניו רבשיע נמושה ועומדת מששת ימי בראשית, וכל זה מרומן במלות קלרות בק"ש שאנו קורין על המטה, מה שנאמר מימיני מיכאל ומשמאלי גבריאל :

והנה מכל בני יעקב לא זכו לעלות לגולה כיוסף ובנימין, יוסף ע"י חכמתו הרבה, ופעולתו ועבודתו הטובה — לארץ חללים — בלי

מסת, שהוא ה"י בעלמו המשיח שיקבץ ויאסף אוכל הרבה בשבע שנים הטובות, ויהיו למשאר לשבע שנים הרעות, כמ"ס (בראשית ט"א מ"ח) וחסות פקודתו נלקט כל כסף הנמצא בארץ חללים אל חיל המלך, כמ"ס (שם מ"ז י"ד), וע"י הללית לעלות לחיי החמרי (מהמילאי) לעבין) על במתי ההלחה, עד שאין אחד מכל אחיו היה יכול להתחרות עמו בזה, ובנימין הללית יותר מכל אחיו לחיי הרוח (גייסטליכען לעבין), שנחלקו בגנה ביהמ"ק, אשר ע"י נחכפרו עונותיהן של ישראל, ולא לן אדם בירושלים ועבירה בידו, שתמיד של שחר היה מכפר על עבירות לילה, ושל בין הערביים על העבירות שיום, וזכה לזה רק על ידי בטחונן בה' שהיה לבו נכון ובטוח אס נס ירד בים — ויקדש שם ה' — ה' אלקיו יהיה עמו, ולא יתנהו לרדת שחת, וכדגרסינן (סוטה ל"ז) היה ר' מאיר אומר, בשעה שהיו ישראל עומדים ע"י שפת הים, היו שבטים מנצחין זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים, וזה אומר אני יורד תחלה לים, קפ"ז שבטו של בנימין יורד תחלה לים כו', וגרסה מזה, של השבטים היו אומרים רק בפיהם, ולא היו מנללים בלב שלם, רק כשני נעדים הרולים להטעות זה את זה, שילך החלה במקום שלבו יפחד לילך שמה ראשונה, וכל אחד יזדו לחבירו, למען יתחרה בו וירון תחלה, כי לו היה לבם שלם

עמס

(*) וכמאמר ר' יוחנן (תענית ה') יעקב אבינו לא מת כו' ולכן קראו לו במליצת לשונם ישראל סבא.

לזנין זיהמ"ק ולהללחת הנפש,
גם אם לא יעשו ידיהם חושיה, ולא
ישימו נפשם בצפס בבנימין הלדיק
שזר בישפיה, (כאזן ישפה אשר
היה שמו חקוק עליו) רק בצטחוננו
זה, וישברו ע"ה אלקיו:

היוצא לנו מזה שיהודה
וגבריא"ל ילמדו דעת
לישראל לעשות כיוסף, וכאשר המה
היו עושים, וחזקיה ומיכאל ילמדו
דעת לבלי לעשות מאומה בבנימין,
רק יעסקו בחורה ובמלות וע"י
יעלו לליון מושיעים, אמר להם
הקב"ה להוי בדין ובדין, פי'
שם יחגרו שארית כחם ויחלו לעשות
כל אשר יש לאל ידם, ואח"כ יאמר
בעדם, להקים חומת ירושלים ולבנות
עיר על חילה:

לכן אחי! עורו נא והתעוררו נא!
פתחו חרובות כספכם חילי
הכסף, והרימו שתי כרעיס חילי
חזן עניי העם, והתחזקו להחל ליסד
המסד, ואז ה' יגמר בעדכם לגמור
הבנין עד הטפחות, ולהקים זיהמ"ק
על חילו, ולקבץ נדחי ישראל מכל
מקומה מושבותיהם ויעלו לליון זרינה,
ואז גם הד"ר הערצ"ל יקום
מתרדמתו העמוקה, וישיש
אתכם משוש, אמן ואמן:

עמם, מדוע רק נלחו, ולא ירד אחד
מהם מחללה, עד שקפץ שצטו של
בנימין מחלה לים? לפיכך זכה
בנימין הצדיקונעשה אושפיוזן
לגבורה, שנאמר ובין כתפיו
ישבו, וידוע לנו שבחושן
המשפט היה פתוח על אבן השדה
פתוחי חותם שם יוסף, ועל אבן
ישפה שם בנימין (שמות כ"ח):
והנה החוזה ישעיה קרא ואמר
בשם ה' ושמתי כדכד
שמשותף, פי' החלונות מירושלים
העתידה, שמהם יחל לזרוח לנו השמש,
ותלין הגאולה, יהיו עשויים מכדכד,
וע"י פליגי בה תרי אמוראי
בארעא, יהודה וחזקיה ותרי
מלאכי ברקיעא, מיכאל
וגבריא"ל, חד אמר ש'
שדה, פי' שם יוסף שזר מאבן
השדה, יזרח גם עלינו בגאולה
העתידה, ללמוד ממעשיו ולעשות
כמעשהו, וכשם שיוסף חגר שארית
כחו להליל ידידיו מרדת שחת,
ולהעלותם על צמתי ההלחה להאכילם
מפרי ארץ מצרים ולהצביעם מטובה,
כן תלין וחפרת הגאולה העתידה,
ע"י יחרון חכמה וכן אשר יעפילו
לעלות ההרה:

וחד אמר ישפה, שישראל יללחו

צווחה ד'

קור שאון

האבל והקינה אשר נשאתי על רעייתי אהובתי:

מרת **תמרה גיטל** בת ר' דוב יוסף קאפמאן.

מיעיד לאיזעווע בפלך שאווייל ממלכת רוססיה, אשר הלכה למנוחות
שאננות, ביום ה' אלול שנת תרס"ו, לפ"ק, באביב עלומיה כבת
מ"ה שנה.

אוי יותר, הנה כאשר יבא יום המיועד
להפרד איש מעל אחיו, אזי ילוח
אותו עד ההמנה (תחנת מסילת הברזל
או האניה) ושמה יא קולו קול בוכים,
יפול על לוארו וינשקו מנשיקות
פיהו, וכאשר הטוסע יבא בעגלת
הקטור או בהאניה, והאופנים החלו
לסובב בתנועתם המהירים, ואוהבו
מתרחק מעל פניו מעט מעט, אזי
בלב נשבר ונדהם עומד האוהב על
ההמנה, ויחדר עיניו לחלון העגלה
או להאניה אשר אוהבו שמה, עד
אשר יעלם מעיניו, ובלב עלב ונשבר
ישוב לביתו, וכה ילך סר וזעף
זמן רב, והמחזה לא יסוף מזכרונו
ימים רבים:

יָקָרִי וידידי! אהה! הנה ככ"ה
שנה היטה לי רעיה יקרה
ונעימה, מלחם חמודים ועלבים יחד
אכלנו, מכוס תנחומים ותרעלה שנינו
שתינו, יחד גדלנו את צנינו, שנינו
שגנו עליהם עינינו, שנינו באלו באניה
הקטור, אשר הלכה על גלי הים
זועף, לעבור ארחים ימים להטיב
מזבנו, והנה לא שלונו ולא שקטנו
ולא

וְטָרַם לקחתי ממנה ברכת הפרדה
בבית מועד לכל חי, נשאתי
קינה וגהי בקול מר גורח ואמרתי:
אם שני שכנים דרים זה בלד זה
איזה שנים, ואין ביניהם לא
שנאה ולא קנאה, ובדעת האחד לעקר
דירתו מבית מושבו לעיר אחרת, אזי יבא
שכנו הקרוב אליו לקחת ממנו ברכת
הפרדה, והוא יא ידיו, ויברכהו מקרב
לבו, ויאמר לו לך לשלום, ויהי ה'
אלקיך עמך:

אך אם שני אהובים נאמנים יושבים
זה בלד זה כמה וכמה שנים,
ובאה העת שיתרחק איש מרעהו מהלך
איזה ימים, אז ילכו רעהו עד מיל,
ובשדרון לב יפרד מעל אחיו, וסר
זועף ישוב לביתו:

לא כן אם שני אהובים נאמנים
אשר חיו יחד חיי נעימים כמה
וכמה שנים, בבית אחד גרו, ועל שלחן
אחד אכלו ושמו, ונפשותם היו קשורות
אשה ברעותה, וקרה לאחד מקרה לא
טוב, וההכרח יאללהו לעזב את בית
אוהבו, ולגשום את משכנו בארץ
אחרת רחוק מאד, מהלך ירח ימים

אביכם, ואף שרה תחוללכם, ואלו מה כתיב בפעירת אמו שרה (בראשית כ"ו א') ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים וגו' ותמת שרה בקרית ארבע וגו' ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה. והנה השאלה ידוע, דהא אמרינן (פ"ק כ"ז) ש"ש ימים לבכי, ו' להספד, א"כ הכי הוא קודם להספד, והיה לרין לכתוב כהיפך ויבא אברהם לבכות לשרה ולספוד אותה:

אך פשטות הענין הוא כך, כי אם אשה זקנה באה בימים תאסף אל עמה, ובעלות גדיש בעתו חגור מארץ החיים, אזי אין לנו לבכות הרבה בהעדרה, באשר כי לבא ימי אנוש עלי ארץ, ומק נחן מאת הצורא, כי עפר אתה, ואף עפר תשוב, ומי גבר יחיה ולא יראה מות, ימלט נפשו מיד שאל סלה? ולו גם אם חלף שנים יחיה, ורבות בשנים הלא סוף אדם למות, אך אם היה לה מעלות נשגבות, ומדות נעלות, כפה פרשה לעני וידיה שלמה לאביון, וחגרה בעוז מחניה להיעבז לכל קשי יוס, גם אהבת שלום ורודפת שלום וכדומה, אז אם גם באה בכלל אלי קבר יעוררו רבים לשאת עליה, קינה ואבל וירימו כבי תמרורים, ויזעקו מרה, הוי אחות! אבוי אם רחמניה!

קשה

ולא נחנו ויבא רוגז. אויה! הנה הנושה בא ויקח משאת נפשי, חמדת לבבי, וישא אותה על במתי עב לרום שמים, לכן איך אחלפק בנפשי לבלי להרים קולי, לבלי לשאת קינה והי, ואיך לא אמרר בכי? הנה הלכתי אתה ללוחה עד מקום החמנה, בית מועד לבב חי, ומפה תאמז דרכה לעוף על כנפי רוח למעלה למעלה, עד כי הגביה טוף אל גמזי מרומים*), לכן קשה עלי פרידתה, לבי תפולן לרסיסים ועיני עיני ירדו מים:

והנה אם האוהב או הרע הנאמן באשר יסע לאפריקא או לקאנאדא, אם גם בדרך רחוק מאד, אפשר לנחמו מינוגו, כי עוד לא אבדה תקותו מלשוב ולראותו עוד ברבות הימים, כי אולי במקרה יזדמנו עוד לפונדק אחד, ואז האהבה הנושנה תשוב לחיה, ותתחדש כנשר נעוריה. לא כן את רעיתי אהובתי! הנה את הולכת בדרך אשר לא תשובי עוד, ולא אראה עוד נעימות פניך נלח, ואיך אנהם מינוגי? לכן לבי לבי עליך רעיתי אהובתי! מעי מעי עליך יונתי המתי, למה עזבתיני לאנחות? למה נחפזת ללכת בדרך לא תשובי עוד? ולמה נעימות פניך הסתרת ממני נלח? אחי! הביטו אל אברהם

(*) וכן איתא (ספרי ויקרא י"ח א') ר' אבא בריה דרב פפי כו' כל תלתא יומין נפשא שייסה על גופא סברא דהיא חזרה ליה, וביון דהיא חמית ליה דאישתני זייהין דאפוי היא אזלא ליה כו', וישוב העפר על הארץ כשהיה וגו' ר' פנחס כו' אי מתי הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה, כששב העפר אל הארץ כשהיה.

קשה עלינו פרידתך, לבנו נשבר בהעדרך, הוסר ממנו רעיה נאמנה והורס משען לחס ומיס. לכן כאשר בא אברהם להלוות מה רעייתו, חמתו, וראה שאין מכל הגאספים אשר התאספו לחלק לה החסד האחרון שיעורר לבו לקונן עליה ולהוריד דמעות על הנעדרה, באשר שהיתה במיתתה בת מאה ועשרים ושבע, ורלה לעורר לבות הגאספים לשאת עליה בדי ומספר, החל לפרט מעלותיה הנשגבות, וסיפר, שהיא היתה אולר כל כלי חמדה, כך לב, מוג טוב, בעלת לדקה ומעט, מגירת נשים ותכניסן תחת כנפי השכינה, ועוד מעלות ומדות טובות כהנה וכהנה, ועתה בהעדרה נאספו חמו וגועו כל אלה, אז החלו כל העם לבכות וגעו בצכי, וזהו מה שמספר לנו הכתוב, ויהיו חיי שרה מאה שנה וגו' ויבא אברהם לספר לשרה על ידי שהיתה אז זקנה בת מאה ועשרים ושבע שנים, לכן בא מקודם לספר אותה ולספר מעלותיה אשר רכשה בימי חייה, ואח"כ ולבכתה, כי מהספרו יתעוררו כל העם לבכות ע"י שיזכרו שבהעדרה נעדר ג"כ כל אלה :

אך

לא כן עמדי היום, הנה למותר לי לשאת עליה קינה והספד לעורר אחס לבכי, כי מלבד שהנעדרת הזאת הלכה לעולמה באביב עלומיה, בארבעים וחמש שנים, עוד היתה מודעת ליראת

אלקים בעלת לדקה וחסד, לקחה חבל בלרות אחיה ואחיותיה, ובכל כחה אמלה להקל מכאובי בני אדם וגנעי לבב קשי יוס, לכן לב מי לא ישבר, ועין מי לא תדמע? אך מה אשוב ליגוי? ומה אדמה לשברי? אהובי ובני! אה! כי נקטף ממני גפן אדרת, עץ עושה פרי, (ב) ועץ האי שופרא דבלי בעפרא קא בבינא (ברכות ה'). לכן גדול כים שברי, ועמוקים כשאלו נגעי לבבי, ואיך אנהס? ואת רעיית! א) הנך תלכי למנוחות שאננות, שם חנותי מעבונך ומיגונך, שם ינוחו יגיעי כת. (ב) הנך תעלי על במתי עב לחזות מחזה שדי, ואולרות כל כלי חמדה, אך את בעלך עוצת לאנחות, נודד במדבר, תועה בשימון ויאכל חלי בשרו, ולו גם אם יהיו לי סגולות מלכים, איך אחטג בלעדך? ולו גט אם יהיו לי מערני עולם, איך יערב לחי זולתך? הלא נעדרת מביתי, והגלית מעל שלחן בניך, ואיך אנהס?

איתא במס' (פנהרין ס"א:) כי גם לא ידע האדם *

את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה, מאי מלודה רעה? חבה! כי, הנה הפרש גדול יש בין הדנה הנאחזת במלודה ובין הנאחזת בחכה. הדנה הנאחזת במלודה, אם שגם אז חייה אינו חיים, באשר שהיא ביד אדם להעלות אותה בכל רגע מן המים אל היבשה ותמות, והעומד

(* סי' אפי' האדם שהוא מבחר היצורים, בעל שכל, ואיש תבונות עם כל זה גם הוא לא ידע את עתו, כדגים שלא ידעו מתי יגלדו במלודה, ויאחזו בחכה.

קול בית אבר שאון לה

והעומד לקלור כקלור דמי, עס כל זה כל זמן שהיא עודנה במים לא חרגיש לער ומכאוב, אך הדגה הנאחזת בחכה גם כל זמן שתפוז יתחנענע ותשוט במים, היא סובלת יסורין מהברזל אשר באה בנפשה, ומכאובה אנושה מאד :

כן וכן גורל האדם בחיי הבלו עלי ארץ, כי מצלעדי **שמצודה** פרוסה על כל החיים (אבות פ"ג ס"ב) והחיים יודעים שימיתו (קהלת ט' ה') עס כל זה אלו לא היה לו לער ודאגה בעורו בחיים חייו מפרנסה וגדול בנים וכדומה, אפשר שהי' מולא נחם לנפשו בזה, אך האדם גם בימי חיי הבלו המעטים הוא מלא מכאובים ושבע רגז, ואין לך יום שאין קללתו מרובה מחברתה, לכן הוא נמשל לדגה הנאחזת במצודה רעה, מאי מלודה רעה? ומפרש ר"ל חכה :

והנה אהה! גם עליך רעיתי אקרא, מעט ורעים היו ימי שני חייך עלי אדמות, כמה לרות עברו עליך, וכמה יסורים סבלת בימי חייך המעטים, לער גדול בנים, לער טלטול הדרך (ערס באת הלום), לער רוע מזל שאריך ודאגות קרוביך, כי הענן הפרוש עליהם העיב גם שמשך העהור, ונאחזת במצודה רעה ערס עליה למרוס, לרפאות פלע לבבך האנושה, ולגות מעבודתך הקשה. ועתה אקרא עלי מקרא שכתוב (איכה א' ט"ז)

על אלה אני בוכיה, עיני עיני יורדה מים, כי רחוק ממני מנחם, משיב נפשי היו בני שוממים, כי כל זמן אשר הי' לי דאגה ושכרת הלב וראיה פני נועמים וזועפים, נחמתיני מינוני לאמה, בעלי! הלא תחטא לאלקים, זכר נא כמה בני אדם ימלאו עלי חלד אשר יקלאו אותך ויתאוו להיות כמוך*) לכן חכה נא בעלי, חכה נא אהובי, שא נא עיניך לפאת מזרח, וראה כי קרני השמש יפלו העבים, ויחדרו חזיוס, ועוד מעט הענן כלה, והגשם כליל יתלוף, ואז אור השמש יתפרץ גם במעונך ויאירו מחשכי לבך : **וכאשר** לא נחה רומי בחזיוני העמידות, אז ענתה אחריה ותאמר, בעלי! מדוע פניך רעים? על רוע מלכך! הלא אס לא תעפיל לעלות ההרה עשיר אתה, ואמרו חז"ל (אבות פ"ד ט"א) איזהו עשיר השמח בחלקו, שמח באשת נעוריו ובילדיה הבריאים וההולכים בדרך ישרה הודות לאל, ומאן דיהיב חיי יהיב מזוני, ועוד דברי נחומים כהנה וכהנה, ועתה כי הרחקת גדוד וגסעת לשמי ערבות, מלבד שאין לי מי שיקל מכאובי וינחמני מינוני, עוד בני היו שוממים :

אך מה תסתותחי נפשי, ומה תהמי עלי? הלא רבות מהו ערירים ונשכח מארץ זכרון, רבות ספו תמו, ואין

(*) ובה קורא יקר חבין פתנס העולם ששגורה בפי כל צרת הרבים חצי נחמה. כי אם ישים האדם עינו על צרת הרבים, אזי לא ימלט שלף ימלא ביניהם איש או אשה אשר לא ירגיש מכאובים גדולים ממנו, או שלא יהי' בשפל מלכ יותר ממנו וזה יהי' לו לחצי נחמה :

ואין מולה עליהן, ואת בעליהן עזבו
לאנחות בלי משכן בטוח, בלי בית
נאמן ימוגו ויטעו כשכור, וכעור
יגששו קיר, ואת רעיתי עזבה אחריך
בנים ישרים, בנות נחמדות, וחקותי
תאמלני, כי יהמכני לעת זקנה,
ככלות כחי לא יעזובני :

ואתם בני מחמד, אשר תעמדו על
קבר אחכם הישרה, אל תשכחו

בלע המות לנצח ומחה הי'
אלקים דמעה מעל כל פנים.

קור נהי

בבי ונהי אשר הרימותי על קבר רעיתי בעת הקם מצבת אבן
על קברתה.

שמונה עשר חדשים גזו
ועברו, מיום שנפרדה
מבית בעלך ובניך הרכים. שמונה
עשר ימים חלפו ועפו מיום שהרחקת
משאריך אוהבך ומיודעך. הנה
הגשנו היום אל בית מלוגך וקרצני
לסכת שלומך, והטנו אזנינו לקשב רב
קשב, אולי תשמיע קולך הנעים,
ותדבר על לבנו דברי נחמים. אך
אהה! לשוא ניחל, לריק נמכה, אין
קול ואין קשב, אין אמר ואין
דברים :

הנה אחרתי אשפך לפניך מרי
שימי, אקרע לפניך סגור
לבי וארחיך פלעי האנושים. אך
אחרי שובי נחמתי, ואחרי התעוררתי
אחמתי, כי טוב טוב לי ליסב בוד
ולדום, ולתת לפי מחסום מפני שני
טעמים, (א) מפני גזרת פתגמין עירין
קדישין, (ב) מהעדל תועלת :

מפני גזרת פתגמין עירין קדישין.
יען שכבר חלפו עברו יותר
מ"ב חודש מיום פטירתך, והדין פוסק
(בש"ע י"ד ש"צ א" ב') **שאיין**
מתקשין על המת יותר מדאי
כו', ואין מספידים עליהם יותר
מ"ב חודש כו', והטעם מפני שמק
נתן מטעם המלך (מלכו של עולם)
שישכח המת מן הלב, כדגרסינן
(פסחים נ"ד) **שששה דברים** עליו
במחשבה לבראות, ואם לא
עליו דין הוא שיעלזו כו' ועל
המת שישתכח מן הלב, (דלא
הוי אדם מתקיים, רש"י) ולכן גזרו
שלאחר י"ב לא יספיד ולא יקונן
האכל עור, כדי להסיח דעתו מן המת :
ומפני העדר תועלת, כי תועלת
ההספד הוא לספר בשבחי
הנפטר ומעלותיו, למען יחבוגנו
הנאספים על יקרת ערך הנעדר

אשר באו לקבל פניך בעוה"ב לנהגך ולהביאך אל סכת שלומך ב עֶדֶן
בן אֱלֵקִים :

ואתם בני ! בניס מקשיבים, הנה ידעתי גם ידעתי, כי גם מבטעדי המלכה הזאת אשר הרמותי על קברה, תזכרו לנלח, אי' איפה היא מנוחת אחכס היקרה, ומקום משכן כבודך. ידעתי גם ידעתי, כי מעשיה הטובים יהי' חקוק על לוח לבכס כל ימי חייכס, ולא יסוף מזכרכס כל הימים, רק והיה כי ישאלכס אחיכס הקטן, ואחותכס הקטנה ליוס מחר, אי' איפה היא מקום מנוחת אחנו, ומה מעשיה במשך ימי חייה, ונדעה גם אחנו, ועניתס ואמרתס, אחכס מתה ! המות קטף פתיל חייתה באביב עלומיה, גוייתה טמונה פה תחת הגל הזה ורוחה עלתה למרומים, לשכון כבוד בלל שדי ולשיר שמה שירת אלוקה. הנה עד הגל הזה (שהיא טמונה בין אנשים ישרים ותמימים) ועדה המלכה הזאת (מעשיה הטובים החקוקות על לוח האבן) אשר יריתי על קברה, דרכה והלוכה בקדש עם אלקים ואנשים* :

ועתה

וגודל ההפסד, אבֿל לי הוא למוהר לספר בשבחיך ולהביע תהלתך, כי לפי ערך רב האבֿלים עליך, ולפי ערך רב המלוים אותך לבית עולמך, נודע יקרת ערכך וגודל מעלהך בעיניהם, ובעיני אלקים, וכמאמר רחב"ד (אבות פ"ג ב' י"ג) **כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו.** ואמרינן (שבת קי"ג) אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, **מהספדו של אדם נבר אם הוא בן עוה"ב** (שאלס כשר היה הכל בוכין עליו ומורדין דמעות ומספרין בשבחיו רש"י). ואמרינן גמי (סס) **בעל מיינה ר' אלעזר מרב, איזה הוא בן עוה"ב ? אל, ואוניך תישמענה דבר מאחריך, לאמר, זה הדרך לכו בו** (מאחרי מטתך כשתמות תשמע כשיאמרו זה הדרך שהלך בה זה לכו בה, מובטח לו שהוא בן עוה"ב, רש"י). ונראה שמטעם זה אמרו במדרשים שלפי ערך רב המלוים שילוו להנפטר בעוה"ז יפגעו בו מלאכי אלקים בעוה"ב, ולכן דעת לבבון נקל להתבונן גודל מחנה אלקים

(* גרסינן במסכת (שק"ים י') **אין עושינן נפשות לצדיקים** (פי' מנחות דבריהם הן הן זכרונן :

הנה ימים רבים עמלתי להבין פשר דבריהם אלו, ולא עלתה בדין, א' הלא המלכה אשר ירים האבֿל על קבר המת הוא רק לדעת איפה גויית הנפטר פכ"פ נעמן, ואנה מקום קבורתו, ואיכה ידעו כל העם זה ע"י מעשיהם הטובים ? ב' מדוע הרים יעקב אבינו מלכה על קבורת רחל אחנו הנדקת ? (בראשית ל"ה כ'). ג' מדוע קראו למנחות הנדיקים בלשין נפשות ?

והנה העיר ה' בלכני להבין דברי חכמים אלו על ידי שגחנו רואים משנת דור, שבכל הארץ ובכל הגוים יתאחרו באנשיהם הגדולים בנבזריהם כבהניהם ובמחוקקיהם, ולמטן לא יסוף זכרם יתבונן בצור אלס דמית תבניתס, ויעמידו על גפי מרומי קרת (מאנומעטס, דיינקמאלס

ועתה בני

בני מחמדי! אשר תעמדו שחוח פה אלל קבר אחס, הנה כלכם גדלתם בדמי לבנה, ורחלכם בדמעות עיני, הודיעונו איזה טובות ונחמות ראו עיני מכם? ובמה נמלחם לה טובה בעד עמלה אין קץ להקימכם על רגלכם? ואם גם ידעתי כי לבכם מלא חסד ורחבה אלי' כמים לים מכסים, אך איכה איפה נמלנו לה חסד, בעד הגלות והדאגות אשר סבלה נפשה מיום בואכם עלי חלד, עד אשר נתפרדה מכם, הלא היא דמעה לגפן אדרת, לעץ עושה פרי, ובטרם הבשילו אשכולותיה ענבים, עבר רוח סערה ויעקרו ויהפכו על פניו, וישבר דליותיו ויפזרם לכל רוח, כל עובר ישומם, יניע ראש ויאלח עליו, בשברון מחנים:

אך

שמעוני נא בני! שמעוני! הטו אזניכם לקול אביכם אשר יורה אחכם במה להשיב לה די חודות, הלא מדעו כי כל מחויי נפשה, חפלה ורלוונה יהיה להעלות אחכם על במת היהדות, ולטעת בקרבכם

האמונה הטורה, להנחותכם במעגלי דרך ולהדריךכם בדרך ישרה. והנה כל זמן שאמכם היטה בחיים חיותה, אז היטה כל רוחה והגיונה נמונים רק להיטב מעשיכם, ועינה ולבה ה' לטוב לכם כל הימים. אך עתה, כאשר נאסף המורה וגוע המלמד להועיל, חזקו אחס את נפשיכם, ואמנו לבבכם, חזקו והיו לאנשים ולמדו מאמכם להתמיד בשלש מדות הטובות והנעלות אשר הוצינה נפשה תמיד, ותיינה חרותם על חלמי לבכם נח:

א) באשר

קרבנה בשתי ידיה, בפנים להובים, ודברים נעימים, לכל איש ואשה אשר דרכו על מפתן ביתה, וקיימה בנפשה תמיד מלות רבי ישמעאל (אבות פ"ג ט"ז) והרי מקב, את כל האדם בישמחה כן דרשו גם אחס בשלום כל אדם, וקבלו את פניהם בסבר פנים יפות:

ב) כאשר

היא היטה אשה כשרה ולפתה תמיד על הליכות ביתה שתתנהג על תכלית

ההכשר

דיינקמאלס) ועליהם יכתובו בעצ כרול ועזפרת את מעשי תקשם ונבחרתם, כל אשר עשו ופעלו בעד עמם ודתם, אך לא זאת היא תפארת ישראל, ולא כאלה חלק יעקב, אין עושין בפישות (רבות) לצדיקים, לזכרון נפשותיהם הטהורות, אשר שעלו ועשו ומסרו נפשם לטובת עמם ודתם, כי מעשיהם הטובים הם זכרונם, ולעד לא ינוש מלוח לב האיש הישראלי, רק אכן אחת מעמידין על קברתם בלי חשכחות וחוארים הרבה, למען ידעו בניו ובני בניו וכל הדורות הבאים אחריהם, איפה הוא משכן פז"ש אם יבואו להשתטח על קברו, כי יתפלל אל אלהיו בעד שלום ועוונתם, וכן יעקב אבינו ע"ה לא חשב בצור כל מעשי רחל אמנו הטובים, רק בנה עליה ציון, ויצב מצבת אבן, למען ידעו בניו בעת שילכו בגולה איפה מקום מנוח גוית אמותם לזכר להשתטח על קברה להתשלל עליהם שיטונו אל גבולם, כדאיתא במדרש (הוכח ברי" פ' ויהי מ"ח ו') וזה שמספר לנו הכתוב ויצב יעקב מצבה על קברתה, כלומר מצבה לזכרון איפה קברתה, והיא מצבת קברת רחל, שידעו אחינו איפה לילך ולהשתטח על קברה עד היום הזה.

בו שכיבה, (כי על ידי שיקרא בו שמו ושם אבותיו, נדמה כמו שאביו חי וישן במנוחה. ואפשר שמטעם זה סדרו לנו חז"ל בנוסח קדוש הלבנה לומר דוד מצד ישראל חי וקיים. (ועיין מה שכתבנו בספרנו מנחת עני על סדר התפלה בקדוש הלבנה). לכן בני מחמדי, אם תרכשו ממנה המדות הנעלות האלו, אז תפיוח רוח חיים בקרב לב אחכם, ולא תמות עוד לגלות, ותשכב בשלום ותנוח על משכבה, עד אשר יזכר ה' ברית איתנים ויעלה אותם מקבריהם ויביא אותם על אדמת ישראל, במהרה בימנו, אמן ואמן:

ההכשר, כן גם אחס תשימו לבצכם ועיניכם על ביתכם שלא יבא שמה לחם מגואל, ובשר פגול חלילה:

ג) **כאשר** לא נשאה עיניה, ולא רמה לבה לדרוש בגדולות וגפלאות ממנה, רק שמחה בחלקה, וגורלה קבלה תמיד באהבה, כן בני, גם אחס לא תעלו במעלות לירות חלים במטרה אשר מכם והלאה:

והנה איתא בתלמודא (ב"ב קס"ו) מ"מ בדוד נאמר בו שכיבה, וביואב נאמר בו מיתה? דוד שהניח בן כמותו, נאמר

וזהו הנוסח

מצבת אבן

אשר הצבתי על קבורת רעיתי.

אהה!

תמה ישרה, בניך צועקים,

מדוע מרום, הצבת קנך?

רבה בשנים, עלית בשחקים,

הוי עצבתי! עזבת במעונד.

גלה יקרנו, מבית חיינו

יבכו עליך, כל אוהביך,

טוב היית, בשנים חיית.

לכבוד ותפארה, שמד נעטרה.

הלכה לעולמה ביום א' ה' ימים לירח אלול תרס"ו

תנצב"ה.

כוס נחומים

וזוהא העתקה מספרי מנחת עני אשר אתי בכתובים, (באורים על כל תפלות השנה) לקרב ולקשר השלש ברכות הראשונות מתפלת שמונה עשרה ולהסמיכן זו לזו :

רוחניי לנשמתו הקדושה ולא יקרע
לגלח :

וְזָהוּ לדעתי כוונת התלמודא
(בחובות קי"א) **עֵתִידִים**

צִדִּיקִים שִׁיעֲמָדוּ בִּלְבוּשֵׁיהֶן
כו', פ' שלם בגופם ושלם בחומרם,
וכמו בחייהם הלכו בנעימים שלובי יד,
כן גם במיתתם, גויסם ונשמתם יחד
ילכו לשום בעדן גן אלקים :

וְהָנָה כל איש אשר עינים לו
לראות, יראה כי אחת

היא לגוית הלדיק אס ילך יעוד בעולם
השפל, אז יעוף וידא בעולם הנשמות
וכרע נאמן ישמעע עם הגוף
בִּאֲצִיחוֹ בְּגִוִּיתוֹ גם בעולם העליון,
וכאשר ילך בדרך כל הארץ, ויכוסה
מעין רואיו, אז יעלם רק מעיני
בשר, אך חי חי הוא בעולם הנעלם
כאשר היה חי עמנו עד כה, וכל
דברינו אלו מפורשים יולאים מפי חכמי
התלמוד (ברכות י"ח) **צִדִּיקִים בְּמִיתָתָן**
קרורין חיים, לא כן הרשעים המשקעים
כל ימי חייהם רק בתענוגי החלח,
וכל רוחם והגיונם רק למלאות תאות
החומר, הם גם בחייהם קרוריים
מֵתִים, כאשר ילכשו לנשמתם בבגד
עדים מלוכלך אשר נפש היפה תקון
לניצ בו, וטמא טמא יקרא, ואס
הפכפך הוא הרשע מהלדיק בחייו
ובמותו, בגויתו ונשמתו, א"כ מהרואי
היה

גִּרְסִינִי במסכת (פנהרין ל"ט) א"ל
הבוא מינא לר' אבהו

אלקיס כהן הוא, דכתיב ויקחו לי
תרומה, כי קברי' למשה במאי טביל ?
וכי' במאי ? והכתיב מי מדר בשעלו
מיס ? א"ל בנורא כו'. והנה כל
איש אשר לו עינים לראות, יראה שר'
אבהו דחפו באמת הבנין, ודחויי
הוא דקא מדמי ליה, כי היחכן
שעלה טבילה באש **אֵשׁ אוֹכֵלָה**
אֵשׁ, כי אס האש הקרב אליו
נאכל, איכה בו יעבול ?

הָנָה השכל הישר מתחייב מדוע
שגוף האדם יטמא להמוגעים

בו רק במותו ולא בחייו. יען כי
הנשמה הקדושה שהיא חלק אלוה
ממעל האלורה בגויתו, כחה גדול
לדחות ממנה כל הקליפות וכחות
הטומאה אשר יבאו חוללים להתדבק
אל האדם. ועלומה היא במליצת דוד
אדוננו ע"ה (תהלים צ"א ז'), יפול
מדרך אלק ורצבה מימיןך אליך לא
יגש, אך כאשר הנפש תתפרד ותתרחק
מהגוף, והיא תעוף בשמי מרומים
לחסות כלל שדי, אז יתלכדו ויתדבקו
אל החומר קליפות וכחות הטומאה,
ולא יתפרדו לגלח, אבל הלדיק גמור
אשר כל מעשיו ומפעליו נחומים רק
למלאות רצון בוראו, יודרך גם חומריו
בחייו, עד שגופו תתהפך למלכוש

היה שהרשע גמור יטמא גם בחייו, והלדיק גמור לא יטמא גם במיתתו. רק כאשר אין לנו כי אם עיני בשר, ולא נוכל למדור בלב איש פנימה, לכן לא נוכל לשפוט למראה עינינו, ובפרט שכבר הזהירו לנו חז"ל (אבות פ"א ס"ו) והוי דן את כל האדם לכה זכות, ומטעם זה אמרינן (קדושין כ"ט:) המקדש את האשה ע"מ שאני צדיק, אפי' רשע גמור מקודשת, שמה הרהר תשובה בדעתו [ואע"ג דאמרינן גם שם ע"מ שאני רשע אפי' לדיק גמור מקודשת, שמה הרהר דברי עכ"ס בדעתו, היינו משום שמשם עלמו רשע, והודאת בע"ד כמאה עדים דמי, עיין (יבמות כ"ה:) לכן מהמנינן ליה, אבל לנו ח"ו לדון איש לעמיתו לכף חוב, ובפרט להלדיק גמור. ויותר מזה הורו לנו חז"ל (ברכות י"ט) אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה, אל תהרהר אחריו ביום כו', אלא וודאי עשה תשובה:

לכן לא נוכל להשיג בשכלנו הקלר מי הוא האדם אשר יטמא גם בחייו לשרוף עליו טהרות, ואמנם כן כאשר נודע לנו אומן רוחו כי לא יחת מפני כל, ועובר עבירה וסונה, אז נדוהו, ואסור היה ליטב בדי' אמותיו, והטעם כמש"כ כאשר כי טמא טמא יקרא, לכן יטמא כל הנוגע בו כמת, וכדאיחא בתלמודא (סוטה ס"ד) מת תופס ארבע אמות לקומאה, ופירש"י חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בד' אמותיו כו':

אך בהיפך שלא יטמא הלדיק גם

במיתתו, מלבד מה שמלינו מפורש יולא מפי חכמי התלמוד (כתובות ק"ג) אל"ר' חייא אותו היום שמת רבי בטלה הכהונה, נראה בעליל שלא יסוף חיי הלדיק בפטירתו, ויש לו מהלכים בעוה"ז גם אחר שילך בדרך כל הארץ. ולדוגמא נזכיר רק איזה מהם שהיו חיים גם אחרי ששבקו חיים לכל ח', סיפור התלמודא (שבת קנ"ד) הנהו קפולאי דהוו קפלי (חופרים רש"י) צלרעא דרז נחמן, נחר בהו רב אחאי בר יאשיה, אמו ואמרו ליה לרז נחמן נחר בר גברא, אתא וא"ל מאן ניהו מר? א"ר אנא אחאי בר יאשיה, א"ר ולא אמר רב עתידי צדיקי דהוו עפרא? א"ל ומנו מרי דלא ידענא ליה כו', וסיפור התלמודא (כתובות שם) שבשעת פטירתו של רבי אמר לבניו, נר יהא דיוק במקומו, שחן יהא ערוך במקומו כו', דכל בי שמשו הוה אתי לביתי כו', וסיפור התלמודא (ב"מ ס"ד) בר' אריעזר ב"ש שהיה גני בעליתו עשרין ותרתינן שנין ודן דינא בלא עדים, וסיפור התלמודא (ב"ב ג"ה) בההוא חמושי דהא חטיט שכבי כי מטי למערתא דריש בר מתנא תפשיה בדיקניה כו', ובהנה רבות תמלא מפוזר בים התלמוד ובמדרשים מלדיקי וקדושי עליון שידעו והרגישו אחר פטירתם כמו בחייהם. [אח"כ מלאתי ראיתי בתורה אור להגאון מלבי"ם זל"ל בפ' חקת, שגם הוא יאחז דרכו לטהר טמאים (לדיקים המהם

כוס בית אבֿל נחומים מן

לֵטוֹב, וּנְטָלוּ עַל כְּתִיפוֹ,
וּבְשִׂרָאָה יִהְיֶה הַגֶּרֶסִי כִּי, אָמַר
לְאַלְיָהוּ, רַבִּי! וְהִלָּא אָמַרְתָּ
לִי כֹהֵן אַתָּה, וְהִלָּא כֹהֵן אֲסוּר
לְהִיטְמָא לְמַתָּה? אִלּוּ חֵיידִךָ רַבִּי
בְּנִי, חָיוּ שְׂאֵין טוֹמְאָה בְּצִדִיקִים.
(וַעֲיִין ג'כ בעקידה שַׁעֲרֵי הַמָּאָה
וּחֲמֶשֶׁה עַל הַפֶּסוּק וְעַל מִשָּׁה
בְּעֶרְבוֹת מוֹאֵב וַיִּמַּת שֶׁם מִשָּׁה עֶבֶד ה',
שְׂכַחַת ג'כ כְּדִבְרֵינוּ). וּבְדִבְרֵינוּ אֵלּוּ
נִבֵּן ג'כ דְּבָרֵי הַבַּת קוֹל (כִּים פ"ד)
שִׁלַּת וְאַמְרָה בְּמִיתַת רַבִּי אֲשֶׁרִידִךְ
רַבָּה בַּר נַחֲמָנִי שְׂגוּפִךְ טַחֲוֹר
וַיֵּצֵאָה נִשְׁמַתְךָ בְּטַחֲוֹר: *)

נִמְצָא לִפִּי דְּבָרֵינוּ שְׂאֵין כֹּהֵן
מִקֵּיס לְשִׁלַּת הַלְדוּקִי,
כִּי קִבּוֹר לְמִשָּׁה בְּמֵאֵי טָבִיל? מֵאַחֵר
שֶׁלֹּא נִטְמָא, לֹא הִיָּה לְרִידִךְ לְטָבִילָה.
וְאַחֲרֵינוּ (תַּעֲנִיחַ ב') אֲרִי שֶׁרָשָׁה
מִפֶּתַחְתּוֹ בִּידוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה, שֶׁלֹּא
נִמְסְרוּ בִידֵי שְׁלִית, וְאֵלּוּ הֵן, שֶׁל מִיָּה,
וְשֶׁל גִּשְׁמִים, וְיִשְׂרָאֵל תַּחְה"מ. וְאַיִתָּא
בְּמַד"ר (בְּרַאשִׁית ס"ז כ"ט) אָמַרְי אִינִישִׁי,

מִית

*) אֲמַנְס נִס אַחֲרֵי כָל הָרְאִיּוֹת הַכְּרוּרוֹת אֲשֶׁר הִבָּאֲתִי, שְׁמַהֵס נִרְאָה בְּעֵלִיל שְׁטוֹמְאָה
הוֹתֵרָה בְּצִדִיקִים, (וְלֹא דְחוּיָה), ע"ז נִמְלָא בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּהַס"ס כְּסוּתֵרוֹת לֵאלוּל,
וְלִמְשַׁל אֲבִיָּא רַק אִיזָה מִהֶס, בְּמִסְכַּת (בִּרְכוֹת כ"ה) בְּשַׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל ר"א אֲמַר לְתַלְמִידָיו
פִּנּוּ כָלִים מִפְּנֵי הַטּוֹמְאָה:

בְּמִסְכַּת (סִיכָה כ"ה) וַיְהִיו אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנַפְשׁ אָדָם וְנו', אֹתָם אֲנָשִׁים
מִי הָיוּ? נוֹשְׂאֵי אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף הָיוּ כו':

בְּמִסְכַּת (ב"ס פ"ג) רִישׁ לְקִישׁ הוּא קָא מַלְיִין מַעֲרַתָּא דְּרַבָּנִן (שֶׁלֹּא יִכְשְׁלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲבוֹר
עֲלֵיהֶם וְלִהְיֵהֶל, שֶׁלֹּא תִּחַרַּע תְּקֵלָה ע"י הַצִּדִיקִים, רש"י) כִּי מִטָּא לְמַעֲרַתָּא
דְּר' חִיָּיא אִיעֲלָמָא מִיגִי' כו':

בְּמִסְכַּת (כִּיב ג"ח) רַבִּי בִּנְיָאֵן הוּא קָא מַלְיִין מַעֲרַתָּא כִּי מִטָּא לְמַעֲרַתָּא דְּאַבְרָהָם
אַבִּינּוּ, כו', וְהָא כְּעִינִן לְצִוְנָא מַעֲרַתָּא כו', וּבִגְרָאָה אֲנֻדוֹת חֲלוּקוֹת, וְדַעֲוֹת
שְׁמוֹת הֶמָּה, וְמִי יוֹכֵל לְהַכְנִיס רִאשׁוֹ בִּינְיָהֵם וְלִהְכָּרִיעַ לְמִי הַצֶּדֶק?

בעלמך עתיד להחיות מתים, ואם מחים המה, איך תעמא את עלמך ? ובמה תטבול ? הלא אתה קדוש, וכתיב (ויקרא ל"א א') אמור אל הכהנים וגו', לנפש לא יטמא בצמיו וגו', קדושים יהיו לאלהים, ולא יחללו שם אלהים וגו', ומה ליה לכהן בבית הקברות ? הלא ע"כ שחיים הם וקיימים גם היום, ואם חברך לא מית לכן טעון. וזכר לנו זכות אבות. והקין נרדמים, אתה אף תמים, בקרב הימים, אמן :

מית בר חברך טעון, מית חברך פרוק, פי' אם מה בן אהובך השתתף עמו בלערו, כי יגמול לך חסד, אבל אם מה אהובך בעלמו פרוק, מעליך הלער, כי מעתה לא יהיה לך עוד התקשרות עמו :

ואמר ר' אבהו (תענית י') דתחיית המתים הוא רק לצדיקים, ולכן אחר שנתחנן מהקב"ה להזכיר לנו זכות אבות, מוסיפין לומר עוד שא"ל לפרוק מעליך אהבת קדומים, יען שהקדושים בדרך המה, שכבר מתו והלכו למנוחות שאננות, הלא אתה

חתימת הספר

פליאה דעת על מה שנתן היתרון מ"בית אבֵל" על מ"בית המשתה", בזה שהוא סוף כל אדם, אם אינן מסוג אחד ? כי אם ילך לבית אבֵל אפשר שיבא התעוררות בלבו להטיב דרכו, שיבדל אחריתו, כי גם יומו יבא, וישוב אל העפר, ואז יובא לפני כס המשפט לתת דין וחשבון ליוצר מפעלו, והיום לעשות, ולא מחר לעשות, ומי שערב בע"ש יאכל בשבת, וכדומה, ויהיו כל ימיו בחשוכה. לא כן אם ילך לבית המשתה אשר יראה שמה שמח לז, מטיבים לבס במגדנות ויין, ויפוזו וירקדו, מאין יבא לו התעוררות להטות לבו לחוסר, ולזכור אחריתו :

(ב) **צריכין** להבין מדוע יזכור בית בשניהם, הלא

עיקר ההתעוררות יבא להאדם על ידי האבל ולא על ידי הבית והיה לו

לומר

הנה החכם מכל אדם אחר בספרו (קהל י' ב') טוב ללכת אל

בית אבֵל, מלכת אל בית משתה, באשר הוא סוף כל האדם, והחי יתן אל לבו, ולריכין לתת לב אל מאמר החכם הזה, (א) כי אם אחד רוצה לזייר יתרון דבר אחד משני, ע"כ לריכין שניהם להיות מסוג אחד, למשל לזהב יש יתרון מכסף, אם גם שניהם יביאו תועלת להאדם לעשות מהם כלים שונים, ולהתנאות בהם, ושניהם מלקים קשים וחזקים, עם כל זה יתרון לזהב מכסף כי יעשה מהם גם חכשיטין, ולא יעלה עליו חלודה ברכות הימים, מה שאין כן בכסף. אך היסוד לזייר יתרון הזהב מאבנים המתגלגלות בראש כל חילות וכדומה, יען ששניהם אינם מסוג אחד, וא"כ

חתימת בית אבֿל הספר מה

לומר, טוב ללכת אל אבֿל, מלכת אל חשמה :

עקביא בן מהללאל אומר, הסתכל בשלשה דברים, ואין אתה בא לידי עבירה, (א) דע מאין באת? פ"ש לריך האדם לזכור חמיר כי הוא נברא מאין ואפע, כי לו אם היה נברא מחומר מולק מאבן או ברזל וכדומה, אז אפשר שהאדם בילדותו ישכח אחריותו, כאשר ידמה בנפשו כי יחיה לנלח, ולא יראה השחת, ומדוע יגזר עלמו מכל התאוות ותענוגי החיים, וישא עליו עול מלכות שמים, ומה לו לדאוג מה שיהיה באחרית הימים, בעת שהשמים ימושו והארץ תתמוגג? אך כאשר שהאדם נברא מחומר חלוש, שאין לו כח לעמיד ימים רבים, לכן ישוב היום שמא ימות למחר, וכדאיחא (הגיגה ה'): ואמר ר' אלעזר **שוב יום אחד** לפני מיתתך, שאלו תלמידיו את ר"א, וכי אדם יודע איזה יום ימות? אמר להם, וכ"ש שישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה: (ב) **ולאן** אתה הולך? הנה האדם סובב הולך כל היום למלא ערק לנפשו להחיות את בשרו, וגם למלאות זכב חוריו, יומם לא ינות, לילה לא ישקט, ולא יאמר די, ולא יגיע למחוז חפלו עד אשר ישוב אל העפר, וכמו שאמרו חז"ל (בסדרש רבא קהלת פ"א י"ג) אין אדם יוצא מן העולם וחצית אותו בידו, אית ליה מאה בעי למעבד יתהון מאתן כו' :

לכן יתבונן האדם מה יהיה מכל

עמלו שיעמול תחת השמש, הלא גם אם חלף שנים יחיה ורבות בשנים סוף כל סוף לא ימלא תאוותו, ויזנו יבא ויאסף מארץ חיים, וגם אם ירבה כבוד ביתו, וילבד כסף כחול ימים, לא יתן לאלקים כפרו ויעזב לאחרים חילו, ואם יתבונן זה, בעת יבא התעוררות בלבו, לבלי לרדוף כל ימיו אחרי ההבל, ויקמץ חיזה שעוה ביום, ולכל הפחות חיזה רגעים לעסוק בתורה ובמלות, ויבין מעט לדה לדך, ויזכר כי **זוראי קלילא, ואורחא רחיקתא**, (כתובות פ"ז):

(ג) **ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון?** (אבות פ"ג ט"א) כי אם יעשה אדם עול במסחרו, והנגזל יתבע אותו לדין, אזי אפשר שילא נקי, ע"י שיפיים להדיין בדברים, או שיסחד אותו בממון, לא כן אם יזכור האדם כי היום או למחר יבא לדין לפני השופט כל הארץ, אשר לא יוכל לשחדו בדברים, ולא יועיל הון ביום עברה, וכמאמר ריב"ז לתלמידיו בשעה שהיה חולה וצכה, ושאלו לו תלמידיו, רבי, מפני מה אתה צוכה, אמר להם, איצו למלך בר"ד היו מוליכין אותי כו', ואני יכול לפייסו בדברים, ולשחדו בממון, ואעפ"כ הייתי צוכה, ועבשיו שמוליכין אותי לפני מ"ך מלכי המלכים הקב"ה כו', ואין אני יכול לפייסו בדברים, ולשחדו בממון כו' וליא אבכה?

(בבבא כ"ה) אם יזכור האדם כל זה בוודאי יבא התעוררות ומורד בלבו, ויאמר

ויאמר, אם ריב"ז שאלו (סוכה כ"ח.) שלא הניח מקרא ומסנה וגמרא כו' ולא שח סיחת חולין, ולא הלך ד' אמות בלא תורה, ובלא תפילין, ולא קדמו אדם בביהמ"ד (שם), אם הוא היה בוכה, וחרד מאימת הדין, אכן יחמי דיקמי מה נענה אבתריה?

ואיתא בתלמודא (חגיגה ד' ד') ד'

אלעזר כי הוה מטי להאי קרא בכי, ויאמר שמואל אר שאור, למה הרגזתני להעלות אותי? ומה שמואל הצדיק היה מתיירא מיום הדין, אנו על אחת כמה וכמה, ועתה נחבוגן על הבית המיוחד לקנים והנה והי, (טיטען הויז), ועל הבית המיוחד לגילה רנה [דילה וחדוה (תחוה הויז)], הנה בבית האבל כל זמן שהמת מוטל בו, אזי יגון ואנחה ימלא כל הבית, קול נהי ולוחה ישמע בכל עבר ופנה, עד שנראה שגס אבן מקיר תזעק וכפים מעץ יענגו, וכאשר הולאוהו, לא ישמע בו עוד קול בוכים, והאבל כליל יחלף, ונהפך הוא בבית המשחה, שכל זמן שהמחותנים בתוכו הבית מלא אור, יאכלו רעים, ישחו וישכרו דודים, ירקדו וישמחו מטוב לב, ואם ילכו למו, אזי פנה הודו פנה זיוו, ומהבית יופשט לבי הודו וגאוגו, ויושבת הפארתו והדרו, ואחריה שמחה תוגה :

ואם יזכור האדם דהאי עלמא דאזלינן מיניה (* רבי הלוצא דמי (עירובין נ"ד) באשר שגס אכחנו אוכלים ושוחים, שמחים ומרגנים מטוב לב, אך יבא יום שילא חסן מחופתו, ואדון מביתו, הוא ישוב אל העפר, ובתים עליונים לשמה יהיו, ומה יתרון בכל עמלו שיפמול חחת השמש, אז בטח יגיע התעוררות בלבו, להתחזק נפשו בעבודת ה', ולבלי לבטל אפי' רגע אחת משעות הספורות לו, על הבלי העולם ותאוהו, וא"כ אפשר שבית המשתה יביא לך מוסר גדול יותר מבית האבל, שממנו המת חלף והלך לו, ולא יראה עוד על פני הבית, עס כל זה יעץ לנו החכם ששוב יוחר ללכת אל בית אבר, המיוחד רק למתים, מלכת אל בית המשתה המיוחד רק לשמחה, באשר הוא סוף כל האדם, פי' אם ילך בבית האבל אפשר שיקרה שמה מת מוטל לפניו, ואז ביקל יזכר השלשה דברים, מאין יבא, ולכן הוא הולך, ולפני מי הוא עתיד לתן דין וחשבון, ואז אין לך מוסר גדול מזה, לא כן אם ילך לבית המשחה, אפשר שיקרה שמה שמחה של היללות, ומאין יתן אל לבו, לקחת מוסר השכל :

שנית, כאשר נבא אל בית המשחה, אחר שהקראים חלפו והלכו למו, אז יראה פנים זועפים מהמחותן אשר עבד כל היום בועת אפים, למלאות רצון בשר ודם אנשים כערכו, שאף אם יכעיסו עליו אין

חתימת בית אבל הספר מז

כעסם כעס עולם, ואם יאסרוהו חין
 אסורם אסיר עולם, בטח יזכר שעל
 אחת כמה וכמה שלריך לחנור
 שארית כחו למלאות רלון ממה"מ
 הקב"ה, וכמאמר ריב"ז לתלמידיו,
 שהבאתי לעיל, וא"כ איך לך מוסר
 גדול מזה, עכ"ז יעץ לנו החכם,
 שטוב טוב ללכת אל בית אבל
 מלכת אל בית משתה, באשר שגם
 אם יכול לקחת מוסר מהמחיתון,
 אפשר שיחשוב בדעתו כי עוד היום
 גדול, לא עת האסף מלות ומע"ט
 עדנה, רק אחרי ככלות כח, אבא
 בכלת, ואגיע לגבורות, אז אשכ יומם

ולילה ואהגה בתורת ה', אך כשילך
 אל בית אבל ויראה שמה גם גבורי
 כח, במבחר שנוהם שוכבים בארץ
 וידמו כאבן דומם, אז יתבונן
 שנמתים חפשי, כיון שמת אדם
 נעשה חפשי מן התורה
 ומן המצוות (שבח קנ"א) ויזכור
 שהיום לעשותם, ולא מחר
 לעשותם, (עירובין כ"ב) ועי"כ
 ישוב היום שמא ימות למחר,
 ונמצא כל ימיו בתשובה.
 (שבח קנ"ג):

תם ונשלם מספרי בית יהודה חלק ששי,
 בעזרת בוראי ויוצרי ואדקי עושי.

